

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA.410.010.03.2023

Pani
Ewa Brożek
Dyrektor
Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
Oddział w Zabrzu
ul. Szczęść Boże 18
41-800 Zabrze

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Zmienione zgodnie z treścią uchwały nr KPK-KPO.441.201.2023
Komisji Rozstrzygającej w Najwyższej Izbie Kontroli z dnia 10 stycznia 2024 r.

P/23/032 – Dochodzenie składek przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Zabrze, ul. Szczęść Boże 18, 41-800 Zabrze ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Ewa Brożek, Dyrektor Oddziału, od 1 grudnia 2016 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Sprawdzanie zgłaszania do ubezpieczenia i udzielania ulg w opłacaniu składek. 2. Dochodzenie należności z tytułu składek i udzielanie ulg w ich spłacie.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2022 oraz okres wcześniejszy i późniejszy, jeżeli dotyczył on należności występujących w terminie objętym kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontroler	Nina Poloczek, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/106/2023 z 5 maja 2023 r.

(akta kontroli str. 1, 2-5)

¹ Dalej: Oddział, Oddział ZUS, ZUS O/Zabrze.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

ZUS O/Zabrze prawidłowo prowadził weryfikację obowiązku zgłaszania płatników do ubezpieczenia społecznego oraz prawidłowo sprawdzał spełnianie warunków do udzielenia ulgi w składkach w zakresie tzw. ulgi na start obejmującej m.in. płatników, którzy nie prowadzili działalności przez 60 miesięcy. Kontrole płatników były prowadzone przez Oddział zgodnie z wytycznymi Centrali ZUS. Oddział w okresie objętym kontrolą, dokonywał sprawdzenia wszystkich otrzymanych z Państwowej Inspekcji Pracy⁴ i Powiatowych Urzędów Pracy⁵ informacji o potencjalnym naruszeniu zasad zgłaszania do ubezpieczenia.

W ZUS O/Zabrze wykonanie miernika Obsługi salda konta płatnika w latach 2019-2022 oscyloowało na poziomie 90%. Oddział nie podejmował do obsługi⁶ kont 10 z 32 poddanych badaniu płatników z należytą częstotliwością, co było niezgodne z obowiązującą Procedurą do procesu 3.1. Obsługa salda konta płatnika⁷. I tak w odniesieniu do czterech przypadków (0,7%) przegląd konta płatnika odbywał się z częstotliwością rzadszą niż wymagana Procedurą, natomiast w 25 przypadkach (4,3%) konta nie zostały obsłużone zgodnie z ww. procedurą z uwagi na nałożone na Oddział dodatkowe zadania w związku z pandemią COVID-19.

W siedmiu na 15 zbadanych wniosków o udzielenie ulg, tj. w 46,7% decyzję o przyznaniu ulgi podejmował kontrolowany Oddział, w pozostałych przypadkach decyzja nie należała do kompetencji ZUS O/Zabrze. Oddział udzielał ulg w spłacie należności w oparciu o przeprowadzone analizy. Oddział prawidłowo udzielał ulg w spłacie należności z tytułu składek, jednakże stwierdzono w tym zakresie nieprawidłowości, tj. w przypadku dwóch wniosków błędy w dokonanej analizie finansowej, które jednakże pozostawały bez negatywnego wpływu na rozstrzygnięcie w zakresie udzielonej ulgi; w jednym przypadku wniosek o przyznanie ulgi został rozpatrzony z dwudniowym opóźnieniem; w jednym przypadku w spotkaniu klienta z kierownictwem Oddziału, którego tematem była ulga nie uczestniczył doradca ds. ulg i umorzeń. Poddane badaniu wnioski wewnętrzne w sprawie udzielenia ulg były prawidłowo sporządzone, zgodnie z obowiązującymi wzorami i zawierały wymagane elementy.

W procesie ustalania majątku płatnika ZUS O/Zabrze dokonywał weryfikacji jego stanu majątkowego, wykorzystując również instytucję wyjawienia majątku przez dłużnika. Kierowano także wnioski o przeprowadzenie czynności egzekucyjnych do właściwych naczelników urzędów skarbowych. W jednym przypadku na 30 tytułów wykonawczych stwierdzono, że został on wystawiony z dziewięciodniowym opóźnieniem w stosunku do terminu wynikającego z Procedury 3.1. Obsługa konta płatnika⁸.

Postępowania w sprawie umorzenia należności z tytułu zaległych składek prowadzono przy współudziale centrum umorzeń innych Oddziałów ZUS. Po otrzymaniu wniosków o umorzenie należności Oddział dokonywał weryfikacji informacji o stanie należności, prowadzonych postępowaniach egzekucyjnych oraz składnikach majątkowych i zabezpieczeniach na majątku dłużnika. Jeden spośród

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Dalej: *PIP*.

⁵ Dalej: *PUP*.

⁶ Czynność zwana również odświeżaniem konta.

⁷ Zarządzenie Nr 125 Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 29 grudnia 2017 r. zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia Procedury do procesu 3.1 Obsługa salda konta płatnika. Zarządzenie Nr 3 Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 8 stycznia 2020 r. w sprawie wprowadzenia Procedury do procesu 3.1 Obsługa salda konta płatnika.

⁸ Pkt 7 Załącznika nr 6 – Wykaz terminów realizacji zadań do Procedury 3.1 Obsługa salda konta płatnika.

pięciu badanych wniosków dotyczących umorzenia należności z tytułu składek został załatwiony w 15 dniu po upływie terminu dwóch miesięcy od dnia jego wpływu, co było niezgodne z przepisem art. 35 § 3 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego⁹, a dodatkowo Oddział nie poinformował płatnika o nowym terminie załatwienia sprawy, co było niezgodne z przepisem art. 36 § 1 KPA.

W skontrolowanej próbie 16 wniosków o odpisanie przedawnionej należności, jako przyczynę przedawnienia jednego wniosku wskazano brak działań ZUS, co było niezgodne ze stanem faktycznym.

ZUS O/Zabrze prowadził ewidencję zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności, które jednak nie zawierały wszystkich wymaganych danych, tj. adresu płatnika, jednakże ewidencję uzupełniono w trakcie kontroli NIK. Ewidencja nie miała także uzupełnionej kolumny o nazwie (NIP, REGON, PESEL) o dane dotyczące numeru REGON i w tym zakresie Oddział wystąpił o zmianę postanowień w Procedurze 3.1 Obsługa salda konta płatnika.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe¹⁰ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Sprawdzanie zgłaszania do ubezpieczenia i udzielania ulg w opłacaniu składek

Opis stanu faktycznego

1.1.a. W latach 2019-2022 ZUS O/Zabrze obsługiwał następującą liczbę kont płatników: 149 171, 153 205, 97 051, 89 521. Z tego odpowiednio: 50 197, 51 286, 52 498, 52 966 kont aktywnych oraz 98 974, 101 919, 44 553, 36 555 kont nieaktywnych. W tożsamym okresie więcej płatników się wyrejestrowało niż zarejestrowało. I tak liczba nowo zarejestrowanych płatników kształtowała się odpowiednio: 4 977, 4 066, 4 450, 5 117, natomiast liczba wyrejestrowanych płatników: 5 660, 4 886, 5 150, 6 412.

(akta kontroli str. 610-613)

Do zadań ZUS O/Zabrze w okresie objętym kontrolą należało m.in. stwierdzanie i ustalanie obowiązku ubezpieczeń społecznych. Dyrektor Oddziału wyjaśniła, że *Postępowania w przedmiocie niespełnienia obowiązku zgłoszenia do ubezpieczenia społecznego, z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej prowadzimy w oparciu o dane z CEIDG oraz na zlecenie wewnętrznych komórek merytorycznych. Analizie podlegają wszystkie przypadki niezgodności danych CEIDG z zapisami na kontach w Kompleksowym Systemie Informatycznym ZUS oraz zgromadzoną w sprawie dokumentacją. W sytuacji stwierdzenia konieczności wyjaśnienia nieprawidłowości wszczynamy postępowanie, które prowadzimy w trybie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego. Postępowanie kończymy wydaniem decyzji administracyjnej. Ponadto występują przypadki prowadzenia działalności bez wymaganych prawem uprawnień. Informacje te pochodzą głównie od sygnalistów, od innych organów lub od ubezpieczonych.*

ZUS O/Zabrze w okresie objętym kontrolą otrzymał 59 informacji o podejrzeniu niespełnienia obowiązku zgłoszenia do ubezpieczenia społecznego, z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. Informacje te w:

- 41 przypadkach wpłynęły z Państwowej Inspekcji Pracy,
- dziewięciu przypadkach pochodziły z Powiatowego Urzędu Pracy,

⁹ Dz. U. z 2023 r. poz. 775, ze zm., dalej: KPA.

¹⁰ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

– dziewięciu przypadkach stanowiły informacje od osób fizycznych.

Spośród ww. informacji 61,0% zostało zweryfikowanych pozytywnie, 37,3% negatywnie, a 1,7% na dzień 7 sierpnia 2023 r. było w trakcie weryfikacji.

(akta kontroli str. 10-11, 22, 25-26, 61, 62)

1.1.b. Oddział z własnej inicjatywy dokonywał weryfikacji prawidłowości podstawy do uzyskania ulg w składkach w przypadku braku prowadzenia przez ubezpieczonych działalności gospodarczej przez poprzednie 60 miesięcy w związku z Ulgą na start. Nie weryfikowano prawidłowości podstawy do korzystania ze zwolnienia w opłacaniu składek na podstawie art. 31zo ust. 12 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych¹¹.

W wyniku badania 10 postępowań przeprowadzonych przez Oddział w zakresie weryfikacji prawidłowości podstawy do uzyskania ulgi w składkach z tytułu ulgi na start, w dziewięciu przypadkach zasadność skorzystania z ulgi została potwierdzona, w jednym przypadku płatnik nie mógł skorzystać z ulgi, ponieważ z dniem rozpoczęcia działalności gospodarczej zgłosił się do ubezpieczeń społecznych, czym zrezygnował z przedmiotowej ulgi.

(akta kontroli str. 22-24, 26, 47)

1.1.c. Przeprowadzone przez Oddział, w latach 2021-2022, kontrole płatników były prowadzone przez Oddział zgodnie z wytycznymi Centrali ZUS. Kontrole płatników w zakresie ryzyka przedawnienia należności, ze względu na brak kontroli dłużej niż 60 miesięcy od daty zakończenia ostatniej kontroli pełnozakresowej stanowiły 46,3%¹² kontroli ogółem. Kontrole w zakresie udzielonego płatnikowi składek wsparcia mającego na celu ochronę zatrudnienia, zmniejszenie obciążeń i zachowanie płynności finansowej w ramach Tarczy antykryzysowej stanowiły 5,6%¹³ ogólnej liczby kontroli przeprowadzonych w 2022 r. Natomiast kontrole według zidentyfikowanego ryzyka nr 72, tj. ryzyka otrzymania pomocy w ramach Tarczy antykryzysowej w postaci zwolnienia z obowiązku opłacania należności z tytułu składek w sposób nieuprawniony w 2022 r. stanowiły 2,2%¹⁴ kontroli ogółem.

(akta kontroli str. 38-46, 48, 50-57)

Analiza próby 10 spraw ze stwierdzonymi przez Oddział nieprawidłowościami w zakresie ryzyka przedawnienia należności ze względu na brak kontroli dłużej niż 60 miesięcy od daty zakończenia ostatniej kontroli pełnozakresowej¹⁵ wykazała, że wśród najczęściej występujących nieprawidłowości odnotowano: brak zgłaszania i naliczenia należnych składek od umów cywilnoprawnych, nieprawidłowe naliczanie składek na ubezpieczenia społeczne z tytułu urlopu macierzyńskiego i wychowawczych, naliczanie składek od błędnej podstawy wymiaru, niezłożenie raportów ZUS RPA.

W zakresie poddanej badaniu próby pięciu spraw pozostających w związku z pomocą w ramach Tarczy antykryzysowej¹⁶ u płatników stwierdzono błędy tożsame z ww., które pozostawały bez wpływu na przyznaną pomoc. W jednym przypadku kontrola

¹¹ Dz. U. z 2023 r. poz. 1327, ze zm., dalej: *ustawa o przeciwdziałaniu COVID-19*.

¹² W 2021 r. 54,0%. Łącznie przeprowadzono 202 kontrole w tym 109 stanowiły kontrole okresowe. W 2022 r. 42,5%. Łącznie przeprowadzono 414 kontroli w tym 176 stanowiły kontrole okresowe.

¹³ Łącznie w 2022 r. przeprowadzono 414 kontroli, z czego 23 dotyczyło ulg w zakresie Tarczy antykryzysowej.

¹⁴ Łącznie dziewięć kontroli.

¹⁵ Do próby wybrano 10 płatników składek u których wystąpiły nieprawidłowości i którzy byli kontrolowani w okresie 2021-2022 ze względu na brak kontroli dłużej niż 60 miesięcy od daty zakończenia ostatniej kontroli pełnozakresowej.

¹⁶ Do badania próby wybrano pięciu płatników składek, u których wystąpiły nieprawidłowości pozostające w związku z udzieloną pomocą w ramach Tarczy antykryzysowej.

ZUS stwierdziła potwierdzenie się ryzyka 73¹⁷, Zleceniobiorcy nie przysługiwało świadczenie postojowe.

W żadnej z poddanych badaniu spraw, weryfikowanych przez Oddział w ramach kontroli w 2022 r. w związku z ryzykiem otrzymania pomocy w ramach Tarczy antykryzysowej¹⁸ w postaci zwolnienia z obowiązku opłacania należności z tytułu składek w sposób nieuprawniony, nie wystąpiły takie nieprawidłowości.

Kontrole płatników kończyły się protokołami, które zawierały następujące pouczenia:

- *jeżeli konieczność korekty danych podanych w imiennym raporcie miesięcznym jest wynikiem stwierdzenia nieprawidłowości przez Zakład w drodze kontroli imienny raport miesięczny korygujący powinien być złożony nie później niż w terminie 30 dni od dnia otrzymania protokołu kontroli.*

- *płatnik składek jest zobowiązany złożyć (...) deklarację rozliczeniową korygującą w formie nowego dokumentu zawierającego wszystkie prawidłowe dane (...) w każdym przypadku, o którym mowa w art. 41 ust. 6, łącznie z raportem miesięcznym korygującym. Imiennych raportów miesięcznych nie składa się w przypadku, gdy korekta dotyczy wyłącznie danych wykazanych w deklaracji rozliczeniowej.*

- *płatnik składek jest zobowiązany złożyć korygujące lub brakujące dokumenty (...), w terminie 30 dni od dnia otrzymania protokołu kontroli – jeżeli stwierdzenie nieprawidłowości następuje w drodze kontroli.*

- *płatnik składek ma prawo złożyć w terminie 14 dni od daty otrzymania protokołu zastrzeżenia do jego ustaleń.*

- *protokół kontroli stanowi podstawę do wydania decyzji.*

(akta kontroli str. 58-60, 901-909)

1.2. W okresie objętym kontrolą do ZUS O/Zabrze wpłynęło 41¹⁹ zawiadomień z danymi płatników, którzy mogli naruszać zasady ubezpieczeń społecznych, przesłanych przez Państwową Inspekcję Pracy.

Spośród pięciu Powiatowych Urzędów Pracy²⁰ znajdujących się na terenie działania Oddziału ZUS dwa (PUP w Bytomiu i Gliwicach) skierowały do Oddziału zawiadomienia w zakresie naruszenia obowiązków ubezpieczeń społecznych przez płatników, z tego sześć wpłynęło z PUP w Bytomiu²¹ i trzy PUP w Gliwicach²².

Oddział dokonał weryfikacji wszystkich zgłoszeń. W 32 (64%) przypadkach stwierdzono nieprawidłowości, co w 20 sprawach przełożyło się na ustalenie należności z tytułu składek w wysokości 62,0 tys. zł, z tego na dzień 30 czerwca 2023 r. odzyskano kwotę 38,0 tys. zł tj. 61,3%.

(akta kontroli str. 6, 8, 10-11, 28-37, 61)

Na próbie 12 zawiadomień²³ ustalono, że sposób ich sprawdzenia był różny, od weryfikacji konta płatnika, przez pismo do płatnika o złożenie brakujących dokumentów, po kontrolę u płatnika.

(akta kontroli str. 68-74)

¹⁷ Dot. kontroli płatników składek, których zleceniobiorcy w sposób nieuprawniony otrzymali pomoc w ramach Tarczy antykryzysowej w postaci świadczeń postojowych dla wniosków RSP-CZ.

¹⁸ Badaniu poddano wszystkie (dziewięć) sprawy płatników, u których zidentyfikowano to ryzyko.

¹⁹ W 2019 r. – 13, 2020 r. – 8, 2021 r. – 11 i 2022 r. – 9.

²⁰ W Bytomiu, Gliwicach, Piekarach Śląskich, Tamowskich Górach i Zabrze.

²¹ W 2021 r. 3 i 2022 r. – 3.

²² W 2019 r. – 1 i 2022 r. – 2.

²³ Wybranych w sposób celowy, tj. 10 zawiadomień z PIP, wg największej liczby osób nieubezpieczonych oraz po jednym najwcześniej przesłanym zawiadomieniu z PUP w Gliwicach i Bytomiu.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Oddział prawidłowo prowadził weryfikację obowiązku zgłaszania płatników do ubezpieczenia społecznego, jak również prawidłowo sprawdzał spełnianie warunków udzielania ulg w składkach w zakresie tzw. ulgi na start. Kontrole płatników były prowadzone przez Oddział zgodnie z wytycznymi Centrali ZUS. Oddział dokonał sprawdzenia wszystkich otrzymanych z PIP i PUP informacji o potencjalnym naruszeniu zasad zgłaszania do ubezpieczenia.

2. Dochodzenie należności z tytułu składek i udzielanie ulg w ich spłacie

Opis stanu
faktycznego

2.1. Wartość miernika Obsługi salda konta płatnika²⁴ przez ZUS O/Zabrze w latach 2019-2022 oscylowała na poziomie 90% wahając się w zakresie 90,55%, 89,91%, 88,47%, 92,68%.

(akta kontroli str. 614-615)

W wyniku weryfikacji prawidłowości i terminowości działań, na podstawie badanej próby 12 płatników²⁵ ustalono, że na 576 poddanych badaniu miesięcy, w 512 przypadkach (88,9%) analizowano saldo i rozliczenie na kontach płatników, którym została udzielona ulga lub w stosunku do których zostało wdrożone postępowanie egzekucyjne - nie rzadziej niż raz na miesiąc, na kontach z saldem WN (zaległość) nie rzadziej niż raz na trzy miesiące, co było zgodne z Procedurą do procesu 3.1. Obsługa salda konta płatnika²⁶. W odniesieniu do 64 przypadków (11,1%) przegląd kont 10 płatników odbywał się z częstotliwością rzadszą niż wymagana Procedurą do procesu 3.1.

(akta kontroli str. 63-66, 910-912, 913-915)

W przypadku płatnika:

- 1) ID 2012063 – konto z aktywnym tytułem wykonawczym, nie było obsługiwane z miesięczną częstotliwością w kwietniu, czerwcu, sierpniu i październiku 2020 r.

Dyrektor Oddziału wraz z Naczelnikami Wydziałów Rozliczeń Kont Płatników Składek²⁷ wyjaśnili, że: *W kwietniu, czerwcu, sierpniu i październiku 2020 r. nie dokonano odświeżenia konta. Brak aktualizacji konta wynikał z realizacji zaleceń wynikających z wytycznych w zakresie priorytetyzacji zadań, a związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykryzysowej.*

- 2) ID 2081059 – konto z aktywnym układem ratalnym nie było obsługiwane z częstotliwością miesięczną w okresach: lutym, maju, sierpniu i listopadzie 2019 r., marcu, sierpniu i wrześniu 2020 r.

Dyrektor Oddziału wraz z Naczelnikami Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *W miesiącu lutym, maju, sierpniu i listopadzie 2019 konto płatnika wykazywało saldo „0” lub MA i zgodnie ze standardem częstotliwości powinno być podjęte do analizy raz na 12 miesięcy. Umowa ratalna z płatnikiem została zawarta 29.04.2020 r. W miesiącu marcu, sierpniu, wrześniu 2020 r. brak aktualizacji konta*

²⁴ Do 31 grudnia 2019 r. obowiązywała nazwa wskaźnika Jakość obsługi kont płatników składek – wskaźnik przedstawiał % prawidłowych kont płatników składek. Od 1 stycznia 2020 r. nastąpiła zmiana zapisów w procedurze 3.1. oraz nazwy wskaźnika na Poprawność obsługi kont płatników składek – wskaźnik przedstawiał % prawidłowo obsługiwanych kont płatników składek.

²⁵ Próba obejmowała dobranych celowo 12 płatników spośród 30 płatników o najwyższym zadłużeniu według stanu na 31 grudnia 2022 r., w tym pięć podmiotów wykazujących zadłużenie objęte egzekucją oraz pięciu korzystających z ulg w spłacie składek na podstawie układu ratalnego.

²⁶ Procedury obowiązujące od 1 stycznia 2018 do 31 grudnia 2019 r. oraz od 1 stycznia 2020 r. do nadal.

²⁷ Dalej: RKS 1 i RKS 2.

spowodowany był realizacją zadań priorytetowych związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykryzysowej.

- 3) ID 212368733 – konto z układem ratałnym nie było obsługiwane z częstotliwością miesięczną w okresach: lutym, lipcu, listopadzie 2019 r. oraz listopadzie 2021 r.

Dyrektor Oddziału wraz z Naczelnikami Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: W lutym, lipcu i listopadzie 2019 r. konto było rozliczone zgodnie ze standardem częstotliwości - tj. nie rzadziej niż raz na 3 miesiące. Płatnik w tym okresie nie miał udzielonej ulgi ani aktywnego tytułu wykonawczego. Umowa ratałna z płatnikiem została zawarta 5 lipca 2021 r.

Nadto powyższe konto nie zostało obsłużone z miesięczną częstotliwością w listopadzie 2021 r., o czym szerzej w sekcji Stwierdzone nieprawidłowości.

- 4) ID 941522 – konto z tytułem wykonawczym, nie było obsługiwane z miesięczną częstotliwością w okresach: sierpniu 2020 r. i grudniu 2021 r.

Dyrektor Oddziału wraz z Naczelnikami Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: Zgodnie z Procedurą Obsługi Konta Płatnika w przypadku braku wpłat WRI na koncie z saldem WN obowiązuje standard częstotliwości rozliczenia konta nie rzadziej niż raz na 3 miesiące. W sierpniu 2020 r. na koncie nie było zaksięgowanej wpłaty WRI dlatego powinno być odświeżone raz na 3 miesiące. W grudniu 2021 r. brak aktualizacji konta wynikał z realizacji zaleceń wynikających z ww. wytycznych w zakresie priorytetyzacji zadań, a związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykryzysowej.

- 5) ID 37578751 – konto z tytułem wykonawczym, nie było obsługiwane z miesięczną częstotliwością w: maju i czerwcu 2020 r., sierpniu i grudniu 2021 r.

Dyrektor Oddziału wraz z Naczelnikami Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: Zgodnie z Procedurą Obsługi Konta Płatnika w przypadku braku wpłat WRI na koncie z saldem WN obowiązuje standard częstotliwości rozliczenia konta nie rzadziej niż raz na 3 miesiące. W miesiącach maju i czerwcu 2020 r., sierpniu i grudniu 2021 r., brak aktualizacji konta wynikał z realizacji zaleceń wynikających z ww. wytycznych w zakresie priorytetyzacji zadań, a związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykryzysowej.

Nadto powyższe konto nie zostało obsłużone z trzymiesięczną częstotliwością w lutym 2022 r., o czym szerzej w sekcji Stwierdzone nieprawidłowości.

- 6) ID 210314612 – konto z układem ratałnym, nie było obsługiwane z częstotliwością miesięczną w: czerwcu 2020 r. i czerwcu 2021 r.

Dyrektor Oddziału wraz z Naczelnikami Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: W miesiącach czerwcu 2020 r. i czerwcu 2021 r. brak aktualizacji konta spowodowany był realizacją zadań priorytetowych związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykryzysowej. Zgodnie z wyjaśnieniami nie było konieczności kontaktu z płatnikiem gdyż raty oraz składki bieżące w miesiącu czerwcu 2020 r. i czerwcu 2021 r. opłacone były w terminie i pełnej wysokości.

- 7) ID 41562112 – konto z saldem WN, które powinno było być obsługiwane z częstotliwością trzymiesięczną, nie było obsługiwane w maju 2021 r.

Dyrektor Oddziału wraz z Naczelnikami Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: W maju 2021 r. brak aktualizacji konta wynikał z realizacji zaleceń wynikających z ww. wytycznych w zakresie priorytetyzacji zadań, a związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykryzysowej. Konto płatnika zostało rozliczone co najmniej raz w kwartale.

- 8) ID 1990258 – konto z tytułem wykonawczym nie było obsługiwane z częstotliwością miesięczną w okresach: kwiecień, maj, lipiec, wrzesień, październik, grudzień 2019 r., marzec, lipiec, sierpień, październik, listopad

2020 r., styczeń, kwiecień, oraz od czerwca do grudnia 2021 r., styczeń, luty oraz od kwietnia do września oraz listopad i grudzień 2022 r.

Dyrektor Oddziału wraz z Naczelnikami Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *W zakresie braku aktualizacji konta we kwietniu, maju, lipcu, wrześniu, październiku, grudniu 2019 r., uprzejmie wyjaśniamy, że jest to konto z ogłoszoną upadłością co powoduje, że jest kontem dwuzakresowym. Oznacza, to że za okres do dnia ogłoszenia upadłości został wystawiony techniczny Tytuł Wykonawczy, który nie jest tytułem aktywnym a służy jedynie w celu odnotowania należności zgłoszonej do masy upadłości. Zgodnie z procedurą na koncie z saldem WN obowiązuje standard częstotliwości nie rzadziej niż raz na 3 miesiące. Natomiast co najmniej raz na kwartał konto było rozliczane ale przez przeoczenie nie odświeżone co potwierdzają sporządzone w miesiącach 02/2019, 03/2019, 04/2019, 06/2019, 08/2019, 01/2020, 02/2020, 09/2020, 11/2020, 02/2021, 05/2021, 07/2021, 03/2022, 10/2022 noty. W marcu, lipcu, sierpniu, październiku, listopadzie 2020 r., styczniu kwietniu oraz od czerwca do grudnia 2021 r. brak aktualizacji konta wynikał z realizacji zaleceń wynikających z ww. wytycznych w zakresie priorytetyzacji zadań, a związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykryzysowej.*

Nadto powyższe konto nie zostało obsługiwane z trzymiesięczną częstotliwością w czerwcu i wrześniu 2022 r., o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

- 9) ID 17474769 – konto z układem ratalnym nie było obsługiwane z częstotliwością miesięczną w okresach: czerwiec 2020 r. oraz październik 2021 r.

Dyrektor Oddziału wraz z Naczelnikami Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *W miesiącach czerwcu 2020 r. i październiku 2021 r. brak aktualizacji konta spowodowany był realizacją zadań priorytetowych związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykryzysowej.*

- 10) ID 101114110 – konto z tytułem wykonawczym nie było obsługiwane z miesięczną częstotliwością w styczniu, kwietniu, maju i grudniu 2020 r.

Dyrektor Oddziału wraz z Naczelnikami Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *Zgodnie z Procedurą Obsługi Konta Płatnika w przypadku braku wpłat WRI na koncie z saldem WN obowiązuje standard częstotliwości rozliczenia konta nie rzadziej niż raz na 3 miesiące. W styczniu, kwietniu, maju i grudniu 2020 r. konto było rozliczone zgodnie ze standardem częstotliwości - tj. nie rzadziej niż raz na 3 miesiące - płatnik nie miał udzielonej ulgi, również nie było zaksięgowanej wpłaty WRI.*

(akta kontroli str. 63-66, 837-838, 840-843,849, 850-857)

Uwzględniając powyższe wyjaśnienia stwierdzono, że na 576 poddanych badaniu miesięcy, w 547 przypadkach (95,0%) analizowano saldo i rozliczenie na kontach płatników, zgodnie z wytycznymi Procedury 3.1. Obsługa salda konta płatnika. W odniesieniu do czterech przypadków (0,7%) przegląd konta płatnika odbywał się z rzadszą niż wymagana Procedurą do procesu 3.1. Natomiast w 25 przypadkach (4,3%) konta nie zostały obsługiwane zgodnie z ww. wskazaną procedurą z uwagi na nałożone na Oddział dodatkowe zadania w związku z pandemią.

(akta kontroli str. 63-66, 837-838, 840-843,849, 850-857, 910-911, 913-915)

Przeгляд konta płatnika był dokonywany w aplikacji SEKIF²⁸, która prezentowała bieżące saldo konta płatnika z uwzględnieniem należności objętych układem ratalnym i odroczeniem płatności oraz sumy należności objętych tytułami wykonawczymi.

²⁸ System Ewidencji Kont i Funduszy, Moduł FW w zakładce – Raport rozliczeń należności w zakresie należności i układów ratalnych oraz w zakładce - Należności w egzekucji.

W przypadku stwierdzenia, iż składki nie zostały opłacone w terminie oraz nie były objęte ulgą lub postępowaniem egzekucyjnym pracownik właściwej komórki ZUS O/Zabrze wystawiał upomnienie. W następstwie skutecznie doręzonego upomnienia i braku uregulowania zaległości przez płatnika w terminie siedmiu dni od daty doręczenia upomnienia ZUS O/Zabrze wszczynał postępowanie, o którym mowa w Procedurze do procesu 4.2 Przymusowe dochodzenie należności, tj. wystawiano wtedy tytuł wykonawczy, który był kierowany do komórki egzekucyjnej.

(akta kontroli str. 767-818, 910-911, 913, 919, 924-926)

2.2. W latach 2019-2022 ZUS O/Zabrze zawarł 4 963 umowy o rozłożeniu spłaty należności na raty (odpowiednio: 1 256, 1 296, 1 431, 980) na kwotę ogółem 511 305,6 tys. zł oraz 5 216 umów o odroczeniu terminów płatności (odpowiednio: 273, 2 854, 1 554, 535) na kwotę ogółem 404 658,3 tys. zł.

(akta kontroli str. 192, 193, 197)

W zakresie wykonania przez ZUS O/Zabrze mierników z zakresu Obsługi ulg i umorzeń to w latach 2019-2020 funkcjonowały następujące mierniki: Terminowość udzielania ulg, która kształtowała się na poziomie 98,64% i 94,18%, Stopień należności objętych dobrowolną formą spłaty – 8,83% i 7,79% oraz Kompletność wniosków płatników składek o udzielenie ulgi – 89,09% i 76,72%. Natomiast w latach 2021-2022 Oddział wywiązywał się na poziomie 99,82% i 99,38% z miernika Efektywność zawieranych układów ratalnych.

(akta kontroli str. 614, 616)

W wyniku przeprowadzonej analizy 15 umów o rozłożenie należności składkowych na raty bądź o odroczeniu płatności na raty²⁹ ustalono, że we wszystkich przypadkach pracownik ZUS opracowywał, zgodnie ze wzorem, wniosek wewnętrzny, który zawierał ocenę sprawy i propozycję rozstrzygnięcia wskazując okoliczności, przesłanki i standardy wynikające z procedur, którymi się kierował. W siedmiu na 15 spraw, tj. w 46,7% poddanych badaniu, wnioski były sporządzane przez pracowników zatrudnionych w innych niż kontrolowany Oddział, tj. pracowników centrów ulg (CUL³⁰).

(akta kontroli str. 265-270, 286-294, 310-321, 356-369, 385-399, 500-505, 517-523, 728)

Każdy ze sporządzonych wniosków wewnętrznych zawierał informacje o ulgach z jakich korzystał płatnik na przestrzeni co najmniej dwóch lat poprzedzających udzielenie ulgi. Wszystkie z poddanych badaniu spraw, które były rozpatrywane w trybie innym niż związany z tarczą antykryzysową, zawierały analizy finansowe podmiotu ubiegającego się o ulgę. Analizy były sporządzone, zgodnie ze wzorem wynikającym z Procedury 4.1. Obsługa ulg i umorzeń, na podstawie danych finansowych wynikających ze sprawozdań finansowych płatników. Płatnicy w trakcie dokonywanych analiz byli klasyfikowani, zgodnie z Procedurą 4.1., według tzw. ocen ratingowych od A do C i poniżej. Powyższe stanowiło o możliwości udzielenia ulgi do określonych progów kwotowych na wskazaną liczbę miesięcznych rat.

W przypadku dwóch umów dotyczących udzielenia ulg spośród 15 umów, które zostały poddane badaniu, w sprawie został sporządzony wniosek wewnątrz jednak

²⁹ Badaniem objęto po trzy sprawy pięciu płatników z największym zadłużeniem. Do analizy przyjmowano najstarszą, ostatnią oraz największą umowę ws. ulgi poza ulgami udzielanymi w związku z tarczą antykryzysową. W przypadku braku możliwości wytypowania umowy jak powyżej badaniu poddawano umowę udzielaną na podstawie wytycznych w związku z tarczą antykryzysową.

³⁰ Zgodnie z Zarządzeniem Prezesa ZUS nr 11 z dnia 26 lutego 2020 r. zostały zorganizowane centra ulg, tzw. CUL, które od 1 czerwca 2021 r. obsługiwały merytorycznie wszystkie wnioski o udzielenie ulg jakie wpływały do ZUS, z wyłączeniem wniosków płatników ze swojego terenu działania i najbliższych mu terytorialnie oddziałów. Mając na uwadze powyższe, spośród wytypowanych do badania płatników ZUS O/Zabrze znalazły się postępowania prowadzone i rozstrzygane poza właściwością kontrolowanego Oddziału.

nie została sporządzona analiza finansowa podmiotu, gdyż odroczenie płatności składek nastąpiło w uproszczonej procedurze, tj. zgodnie z wytycznymi zawartymi w piśmie Prezesa ZUS z dnia 21 kwietnia 2020 r. znak: UNP2020-00249273.

(akta kontroli str. 265-607, 729-746)

Nadto w wyniku przeprowadzonego badania 15 umów ustalono, że:

– w przypadku jedenastu wniosków, dotyczących czterech płatników³¹ w sporządzonej analizie finansowej podmiotu prowadzącego pełną księgowość wyliczono wskaźnik ogólnego zadłużenia (bez uwzględnienia rezerw na zobowiązania), pomimo zamieszczonego w analizach wzoru uwzględniającego tę wartość. I tak w przypadku płatników:

- ID 2081059:

a) wniosek z 13 lipca 2021 r. – za poszczególne lata 2018-2020 wyliczono następujące wartości: 0,60; 0,66; 0,67, a powinno być 0,76; 0,81; 0,83;

b) wniosek z 25 października 2021 r. – powielono błędy jak wyżej. za rok 2018 wyliczono 0,6, a powinno być 0,76, za lata 2019 i 2020 powielono błąd jak wyżej;

c) wniosek z 26 kwietnia 2022 r. – za rok 2021 wyliczono wartość 1,06, a powinno być 1,12, za lata 2019-2020 powielono błędy jak wyżej;

(akta kontroli str. 271-276, 295-299, 322-327)

- ID 212368733:

a) wniosek z 14 lutego 2020 r. – za lata 2017-2019 wyliczono odpowiednio 0,45; 0,48; 0,65, a powinno być 0,51; 0,59; 0,74;

b) wniosek z 6 czerwca 2022 r. – za rok 2019 wyliczono wskaźnik j.w., natomiast za lata 2020-2021 wyliczono 0,79 i 0,89, a powinno być 0,92 i 1,02;

c) wniosek z 15 grudnia 2022 r. – za lata 2020-2021 wyliczono wskaźniki jw., za rok 2022 wyliczono 0,94, a powinno być 1,05;

(akta kontroli str. 342-345, 370-374, 400-404)

- ID 17474769:

a) wniosek z 4 stycznia 2019 r., za poszczególne lata 2016-2018 wyliczono następujące wartości 0,58; 0,66; 0,75, a powinno być 0,59; 0,67, 0,88;

b) wniosek z 14 czerwca 2019 r. – za lata 2016-2018 wyliczono wskaźniki j.w.;

c) wniosek z 26 stycznia 2021 r. – za lata 2018-2020 wyliczono następujące wartości 0,83; 0,77; 0,85; a powinno być 0,84; 0,79 i 0,88;

(akta kontroli str. 419-422, 438-442, 472-475)

- ID 213427178:

a) wniosek z 15 lipca 2021 r. – za poszczególne lata 2019-2020 wyliczono następujące wartości 0,93 i 1,04, a powinno być 0,94 i 1,12;

b) wniosek z 25 sierpnia 2021 r. – za lata 2019-2020 jw., za rok 2021 wyliczono 1,09, powinno być 1,10;

(akta kontroli str. 506-509, 524-527)

Jak wyjaśnił Dyrektor Oddziału i Naczelnik Wydziału Realizacji Dochodów³² *Algorytm wyliczania wskaźnika jest zaszyty w aplikacji. Pracownik na stanowisku analityka nie dokonuje ręcznego sprawdzenia poprawności działania automatycznego wyliczenia, dlatego nie był świadomy, że opis wskaźnika nie jest zgodny ze sposobem wyliczenia. Oddział zgłosił potrzebę zmiany opisu wskaźnika do Departamentu. Dokument „Analiza finansowa podmiotu prowadzącego pełną księgowość” jest sporządzany przy wspomaganie aplikacji OUU, dedykowanej do obsługi ulg i umorzeń. Po uzupełnieniu danych finansowych podmiotu, wskaźniki są obliczane automatycznie bez udziału pracownika. W Zakładzie, przy ustalaniu*

³¹ ID płatnika 2081059,212368733,17474769, 213427178.

³² Dalej: RED.

kategorii ratingowej dla danego podmiotu, wykorzystywane są dwa wskaźniki ogólnego zadłużenia liczone w sposób przedstawiony poniżej, tj.:

- *W5 - Wskaźnik zadłużenia ogółem liczony wg wzoru: zobowiązania ogółem/aktywa ogółem,*
- *W8 - Wskaźnik ogólnego zadłużenia liczony wg wzoru: zobowiązania + rezerwy na zobowiązania/aktywa ogółem.*

(akta kontroli str. 271-276, 295-299, 322-327, 342-345, 370-374, 400-404, 419-422, 438-442, 472-475, 506-509, 524-527, 825-826, 828-829, 936)

- w przypadku dwóch wniosków, dotyczących jednego płatnika³³ wprowadzono do analizy finansowej i ratingowej błędne dane z bilansu płatnika, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 575-590)

- w jednym przypadku³⁴ wniosek o rozłożenie na raty należności z tytułu składek z 20 października 2020 r., został rozpatrzony przez ZUS O/Zabrze po 62 dniach, tj. z przekroczeniem terminu 60 dni od dnia wpływu wniosku dłużnika do Oddziału, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 541-546, 728, 858-861)

- w jednym przypadku³⁵ na spotkaniu z przedstawicielami płatnika, które odbyło się siedem dni po złożeniu wniosku o rozłożenie na raty należności z tytułu składek, tj. w trakcie jego rozpatrywania, nie uczestniczył doradca ds. ulg i umorzeń, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 378, 747-751a, 832-836)

- w jednym przypadku³⁶ wniosek o rozłożenie na raty należności z tytułu składek z 31 maja 2022 r., został rozpatrzony po 64 dniach, tj. z przekroczeniem terminu 60 dni od dnia jego wpływu, co było niezgodne z przepisem Załącznika nr 3 do Procedury 4.1. Obsługa ulg i umorzeń, rozdział XII pkt 45 ppkt 4)³⁷.

(akta kontroli str. 356-369, 728, 747-751, 920-922, 927-929)

Dyrektor Oddziału i Naczelnik Wydziału RED wyjaśnili, że: *W Oddziale obsługa wniosków o rozłożenie na raty kończy się kompletacją dokumentacji. Dalsze czynności, w tym rozstrzygnięcie, należą do kompetencji Wydziałów Obsługi Ulg (OUL), wcześniej Centra Obsługi Ulg (CUL). Wniosek z 31 maja 2022 r. o rozłożenie na raty należności z tytułu składek po skompletowaniu dokumentacji przekazaliśmy w terminie (14 czerwca 2022 r.) do rozstrzygnięcia do Centrum Ulg.*

(akta kontroli str. 827, 831)

- w przypadku dwóch umów na 15 zbadanych w sprawie odroczenia płatności składek czy też rozłożenia ich na raty, w następujących przypadkach konto płatnika o nr ID 17474769 nie było monitorowane z miesięczną częstotliwością:

a) umowa nr 796-798/2019 z 6 sierpnia 2019 r. – konto płatnika nie było monitorowane z miesięczną częstotliwością w czerwcu 2020 r.;

b) umowa nr 480000/00882/21 z 10 lutego 2021 r. – konto płatnika nie było monitorowane z miesięczną częstotliwością w październiku 2021 r.

Dyrektor Oddziału oraz Naczelnicy Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *W okresie pandemii brak aktualizacji konta spowodowany był realizacją zadań priorytetowych związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach*

³³ ID płatnika 41558389

³⁴ ID płatnika 41558389

³⁵ ID płatnika 212368733

³⁶ ID płatnika 212368733

³⁷ Zarządzenie Nr 21 Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 29 marca 2021 r. zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia Procedury do procesu 4.1 „Obsługa ulg i umorzeń”.

Tarczy Antykryzysowej. Opóźnienie w monitorowaniu spłaty układu ratalnego nie spowodowało konieczności zerwania umowy ponieważ płatnik opłacał raty w terminie i pełnej wysokości.

(akta kontroli str. 63-66, 609, 838-839, 847-848, 850-857, 913, 914-915)

2.3. Badanie pięciu podmiotów, którym udzielono ulg w spłacie zobowiązań wykazało, że jeden płatnik³⁸ w trakcie realizacji układów ratalnych regulował terminowo bieżące należności. Pozostali czterej złożyli wnioski o odroczenie lub rozłożenie na raty bieżących płatności, które zostały rozpatrzone pozytywnie. W przypadku problemów z bieżącym regulowaniem poszczególnych rat, płatnicy występowali o nowe układy ratalne, które były akceptowane. W przypadku najpóźniejszych³⁹ układów ratalnych poszczególne raty były regulowane terminowo za wyjątkiem jednego płatnika⁴⁰. W badanym okresie należności objęte układami ratalnymi lub odroczeniami terminów płatności, jak również bieżące płatności, choć z opóźnieniem, ale były regulowane, w związku z czym Oddział nie podejmował czynności egzekucyjnych w stosunku do objętych badaniem płatników.

Analiza stanu zadłużenia poddanych badaniu dokumentacji płatników, którym udzielono ulg w spłacie zobowiązań wykazała, że w okresie objętym kontrolą zadłużenie jednego z nich rok do roku rosło⁴¹, a zadłużenie pozostałych czterech na przestrzeni kontrolowanego okresu ulegało wahaniom⁴².

(akta kontroli str. 819-820)

2.4. W latach 2019-2022 ZUS O/Zabrze wystawił 338 734 tytuły wykonawcze⁴³ (odpowiednio 85 304, 44 725, 112 156, 96 549) na łączną kwotę 779 803,7 tys. zł. W 2020 r., w trakcie trwania pandemii COVID-19, działania te zostały częściowo ograniczone, wystawiono 44 725 TW, jednakże w 2021 r. liczba ta wzrosła do 112 156. Oddział najwięcej działań egzekucyjnych prowadził w formie egzekucji własnej, która objęła 314 796 TW, tj. 92,9 wszystkich działań egzekucyjnych, na kwotę 712 652,4 tys. zł, tj. 91,4%. Ponadto prowadził także egzekucję administracyjną za pośrednictwem właściwego urzędu skarbowego (17 890 TW na kwotę 14 234,3 tys. zł), a także sądową - prowadzoną przez komornika sądowego na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego przez ZUS oraz w ramach postępowania upadłościowego (6 048 TW na kwotę 52 917,0 tys. zł). W badanym okresie Oddział odzyskał łącznie 218 262,8 tys. zł, w tym najwięcej w ramach egzekucji własnej – 91,6% należności ściągniętych ogółem.

(akta kontroli str. 192, 194, 198)

W zakresie wykonania przez ZUS O/Zabrze mierników z obszaru Przymusowego dochodzenia należności w latach 2019-2022 funkcjonowały następujące wskaźniki: Efektywność egzekucji, wahając się na poziomie 47,47%, 44,58%, 32,61% i 40,91, Poziom dochodzenia należności – 82,33%, 84,15%, 83,07%, 88,21% oraz Terminowość wystawiania tytułów wykonawczych, wahając się na poziomie 76,98%, 55,48%, 63,45%, 61,93%.

(akta kontroli str. 614, 616)

³⁸ ID płatnika: 213427178.

³⁹ Tj. zawartych jako ostatnie w okresie kontrolowanym.

⁴⁰ ID płatnika: 41558389. Układ ratalny udzielony temu płatnikowi w oparciu o wniosek z 19 marca 2019 r. został zerwany.

⁴¹ Zadłużenie płatnika o nr ID 212368733 (Podmiot o szczególnym znaczeniu) na koniec lat 2019-2022 wynosiło odpowiednio: 0,0 zł, 1 691,5 tys. zł, 4 666,0 tys. zł i 12 138,8 tys. zł.

⁴² Zadłużenie płatników na koniec lat 2019-2022 wynosiło odpowiednio dla płatnika o nr: ID 2081059: 0,0 zł, 3 906,2 tys. zł, 15 205,4 tys. zł, 13 603,5 tys. zł; ID 17474769: 3 162,7 tys. zł, 5 452,7 tys. zł, 7 196,2 tys. zł, 6 5893,2 tys. zł; ID 213427178: 0,0 zł, 5 098,9 tys. zł, 7 423,8 tys. zł, 3 997,2 tys. zł; ID: 41558389: 3 070,5 tys. zł, 6 239,0 tys. zł, 6 415,7 tys. zł, 2 971,3 tys. zł.

⁴³ Dalej: TW.

Badanie próby dokumentacji 10 podmiotów spośród 30 największych dłużników, wobec których prowadzone było postępowanie egzekucyjne⁴⁴ wykazało, że ZUS O/Zabrze w ramach podejmowanych czynności egzekucyjnych stosował różne środki egzekucyjne, w tym m.in.: zajęcia rachunków bankowych, zajęcia wierzytelności. W ramach ustalania majątku Oddział dokonywał weryfikacji: środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych, majątku ruchomego oraz nieruchomości w dostępnych bazach danych m.in.: Ognivo, Centralnej Ewidencji Pojazdów i Kierowców⁴⁵, Centralnej Ewidencji Ksiąg Wieczystych, BC (dotyczącej pobieranych zasiłków), E2 (dotyczącej pobieranych emerytur), PI (Punkt Informacyjny), EMIR-SEKS/AD (system do obsługi, wyliczania oraz wypłaty świadczeń emerytalno-rentowych), RENTIER (w zakresie rent). ZUS O/Zabrze wykorzystywał również instytucję wyjawiania majątku przez dłużnika. W przypadku ustalenia majątku, dokonywano zabezpieczeń na majątku dłużnika poprzez wpis do ksiąg wieczystych oraz w skarbowym rejestrze zastawów.

W przypadku dwóch spośród 30 objętych badaniem TW Oddział nie dokonał zajęcia rachunków bankowych płatnika o nr ID 941522, pomimo ich ustalenia w trzech bankach: TW4480320005853 z 13 października 2020 r. i TW4480323002078 z 20 lutego 2023 r.

Dyrektor Oddziału i Naczelnik Wydziału RED wyjaśnili, że: *Rachunek bankowy dłużnika w PKO BP zajmowaliśmy wielokrotnie (...). Z treści odpowiedzi z banku wynikało, że na rachunku bankowym występuje zbieg egzekucji oraz brak środków. Rachunek bankowy dłużnika w Banku Millenium zajmowaliśmy 19 grudnia 2019 r., 5 listopada 2020 r., 24 marca 2020 r., 8 grudnia 2020 r., 18 lutego 2021 r. oraz 26 października 2021 r. Z treści komunikatów banku otrzymanych w odpowiedzi na nasze zajęcia wynikało, że na rachunku bankowym występuję zbieg egzekucji brak oraz brak środków. Rachunek bankowy dłużnika w Alior Banku zajmowaliśmy 24 maja 2019 r., 29 stycznia 2020 r., 23 kwietnia 2021 r., 13 czerwca 2022 r., 12 lipca 2022 r., 20 grudnia 2022 r., 26 kwietnia 2023 r., 10 sierpnia 2023 r. Z treści komunikatów banku otrzymanych w odpowiedzi na nasze zajęcia wynikało, że na rachunku bankowym występuję zbieg egzekucji. Jak wynika z powyższej historii dotychczasowa egzekucja z rachunków bankowych w PKO BP. S. A., Banku Millenium S. A. i Alior Banku S. A. okazała się nieskuteczna dlatego nie dokonywaliśmy dalszych zajęć rachunków, w zamian dokonaliśmy zajęcia wierzytelności pieniężnych z tytułu nadpłaty podatków.*

W przypadku jednego spośród 30 objętych badaniem TW Oddział wystąpił z wnioskiem o zajęcie rachunku bankowego z opóźnieniem – ID płatnika 2012063: TW1480019002579 z 7 marca 2019 r., wniosek o zajęcie rachunku bankowego w Alior Banku S.A 20 sierpnia 2019 r.

Dyrektor Oddziału i Naczelnik Wydziału RED wyjaśnili, że: *Nie dokonaliśmy zajęć rachunku bankowego w Alior Bank, ponieważ z treści komunikatów banku otrzymanych w odpowiedzi na nasze zajęcia 14 listopada 2016 r., 20 sierpnia 2017 r., 19, 20 i 26 września 2017 r., 11 października 2017 r., 3 listopada 2017 r., 5 grudnia 2017 r., 5 stycznia 2018 r., 15 lutego 2018 r., 16 maja 2018 r., 7 czerwca 2018 r., 10 września 2018 r. oraz 4 października 2018 r. wynikało, że na rachunku bankowym występuje zbieg egzekucji z innymi organami egzekucyjnymi, brak jest środków pozwalających na realizację zajęć. Na podstawie tytułu wykonawczego nr TW1480019002579 z dnia 7 marca 2019 r. 8 marca 2019 r. dokonaliśmy zajęcia wierzytelności pieniężnej z tytułu nadpłat podatku. (...) Następnie 17 września 2019 r.*

⁴⁴ Wg stanu na 31 grudnia 2022 r. Badaniu poddano najstarszy, najnowszy oraz największy TW jaki był wprowadzony do systemów elektronicznych ZUS.

⁴⁵ Dalej: CEPIK.

dokonałiśmy zajęcia wierzytelności w firmie (...), a 4 sierpnia 2023 r. zajęcia wierzytelności w firmie (...), która okazała się skuteczna.

W przypadku dwóch spośród 30 objętych badaniem TW Oddział wystąpił z opóźnieniem z wnioskiem do sądu w sprawie wpisania hipoteki – ID płatnika 2012063: TW1480019002579 z 7 marca 2019 r. oraz TW1480019008113 z 19 sierpnia 2019 r., data wniosku do sądu w sprawie wpisu hipoteki 18 marca 2021 r., data wpisu hipoteki przez sąd 9 kwietnia 2021 r.

Dyrektor Oddziału i Naczelnik Wydziału RED wyjaśnili, że: *Nieruchomość KW (...) jest jedynym majątkiem nieruchomości dłużnika. W 2019 r. ZUS posiadał już hipoteki na łączną kwotę 11.411.111,14 zł. (...) Zgodnie z naszymi ustaleniami nieruchomości KW (...), to grunty zabudowane o powierzchni 0,325 ha, których wartość szacunkowa nie pozwala na zaspokojenie w całości wszystkich wierzytelności zabezpieczonych hipotecznie. Kwota wpisanych przez Oddział hipotek wielokrotnie przekraczała wartość nieruchomości, a kolejne wpisy Zakładu nie zabezpieczałyby realnie odzyskania należności nimi objętych, dlatego nie dokonywaliśmy kolejnych wpisów. Aktywnie poszukiwaliśmy majątku dłużnika.*

Ponadto uprzejmie wyjaśniamy, że ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych nie nakłada obowiązku, a przyznaje Zakładowi uprawnienia do zabezpieczania należności na wszystkich nieruchomościach dłużników. W toku postępowań zabezpieczających stosujemy zasady ekonomiki. Analizujemy ilość i wartość przedmiotów zabezpieczenia w stosunku do wysokości należności, stosując zasadę proporcjonalności między kwotą nieuregulowanych należności, a wartością przedmiotu zabezpieczenia, co wynika z Procedury 4.3 „Zabezpieczenia, sankcje i inne środki dyscyplinujące”.

W przypadku dziewięciu⁴⁶ spośród 30 objętych badaniem TW Oddział nie dokonał zastawu ruchomości, pomimo wiedzy w tym zakresie. Jednakże powyższe, jak wyjaśnił Dyrektor Oddziału i Naczelnik Wydziału RED, zostało spowodowane niską wartością ruchomości, niespełniającą warunków dokonania zabezpieczenia⁴⁷. Wartość pojazdów należących do płatników była niższa niż 15,5 tys. zł, co uniemożliwiało dokonanie zabezpieczenia w formie zastawu skarbowego.

(akta kontroli str. 862-885, 937-957)

W przypadku trzech spośród 30 tytułów wykonawczych wystawionych w okresie obowiązywania Procedur 3.1. Obsługa salda konta płatnika⁴⁸ oraz 4.2. Przymusowe dochodzenie należności⁴⁹ stwierdzono, że w przypadku płatnika:

1) ID 1011141140 tytuł wykonawczy nr TW1480322003207 został wystawiony po 1 406 dniach od dnia uprawomocnienia się decyzji.

Dyrektor Oddziału i Naczelniczy Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *Na zadłużenie za 09.2017 r. wystawiliśmy terminowo tytuł wykonawczy TW1480317006760 w dniu 30 listopada 2017 r. na podstawie upomnienia doręzonego 14 listopada 2017 r. Tytuł wykonawczy TW1480322003207 wystawiony 15 września 2022 r. dotyczył różnicy składki za 09.2017 r. w kwocie 81,88 zł. Różnica składki wyniknęła z korekty jaką płatnik złożył 14 grudnia 2017 r., a która podwyższyła składkę na ubezpieczenie zdrowotne o 81,88 zł. Z uwagi na wysokość różnicy, która stanowiła kwotę niedojrzałą*

⁴⁶ ID płatnika 1990258 – TW nr W3-11805/2020, W3-2684/2004; ID płatnika 239574453 – TW nr TW4480022012134, TW4480023005425; ID płatnika 190094117 – TW nr TW1480019008183, TW1480019011149, TW4480021010314; ID płatnika 218202376 – TW nr TW4480021022479, TW1480023003194.

⁴⁷ Art. 41 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2022 r. poz. 2651, ze zm.), dalej: *ustawa Ordynacja podatkowa*; Obwieszczenie Ministra Finansów z dnia 3 sierpnia 2022 r. w sprawie wysokości kwoty wymienionej w art. 41 § 1 ustawy Ordynacja podatkowa na 2023 r. (M.P. z 2022 r., poz. 774).

⁴⁸ Obowiązuje od 1 stycznia 2018 r.

⁴⁹ Obowiązuje od 1 kwietnia 2017 r.

do egzekucji, nie mogliśmy wystąpić z upomnieniem na różnicę składek. 9 października 2018 r. wystawiliśmy decyzję określającą zadłużenie znak: 480371DZPDZ18/000633 za okres od 08.2017 r. do 07.2018 r. celem dokonania zabezpieczenia na majątku dłużnika. Decyzja umożliwiła wystawienie tytułu wykonawczego na różnicę składki w kwocie 81,88 zł za 09.2017 r.

2) ID 218202376 tytuł wykonawczy nr TW4480021022479 został wystawiony po 360 dniach od dnia uprawomocnienia się decyzji.

Dyrektor Oddziału i Naczelniczy Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *Płatnik w latach 2019 -2021 kilkakrotnie występował z wnioskami o ulgę (układ ratalny, odroczenie płatności), wyrażając chęć dobrowolnej spłaty zadłużenia dlatego nie wystawiliśmy tytułu wykonawczego. Pierwszy wniosek o rozłożenie należności na raty płatnik złożył 5 czerwca 2019 r. a ostatni 30 września 2021 r., który ostatecznie został rozpatrzony odmownie 9 grudnia 2021 r. Po odebraniu przez płatnika pism informujących o odmowie udzielenia ulg 28 grudnia 2021 r. wystawiliśmy tytuły wykonawcze.*

3) ID 190094114 tytuł wykonawczy nr TW1480019008183 został wystawiony po 39 dniach, od dnia uprawomocnienia się decyzji, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości.*

(akta kontroli str. 886-887, 888, 891-892)

4) ID 2012063 tytuł wykonawczy TW4480023009796 został wystawiony po 129 dniach od terminu wymagalności składki.

Dyrektor Oddziału i Naczelniczy Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *Tytuł wykonawczy został wystawiony w terminie. Na zaległość na FUZ za 12.2022 r., której termin płatności przypadał na 16 stycznia 2023 r. wystaliśmy 8 lutego 2023 r. upomnienie przed egzekucyjne, które zostało doręczone 16 lutego 2023 r., następnie 27 lutego 2023 r. wystawiliśmy TW. 8 marca 2023 r. płatnik sporządził korektę dokumentacji zwiększając kwotę składki na FUZ za 12.2022 r. w deklaracji rozliczeniowej. Na różnicę wynikającą z korekty 9 maja 2023 r. wystaliśmy upomnienie przed egzekucyjne, a następnie 25 maja 2023 r. wystawiliśmy tytuł wykonawczy.*

5) ID 941522 tytuł wykonawczy TW4480320005853 został wystawiony po 181 dniach od terminu wymagalności składki.

Dyrektor Oddziału i Naczelniczy Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *Tytuł wykonawczy TW 4480320005853 za okres od 03.2020 r. do 06.2020 r. został wystawiony w okresie pandemii. W tym czasie została zmieniona organizacja pracy oraz zostały określone wytyczne w zakresie realizacji priorytetowych zadań w komórce RKS. Priorytetem do realizacji były wnioski płatników o pomoc w ramach tarczy m.in. wnioski o zwolnienie z opłacania składek. Pozostałe zadania przejściowo mogły być realizowane w ograniczonym zakresie, co mogło przełożyć się na terminowość wystawiania tytułów wykonawczych w terminach wynikających z procedur. (...).*

6) ID 239574453 tytuł wykonawczy TW4480022012134 został wystawiony po 225 dniach od terminu wymagalności składki.

Dyrektor Oddziału i Naczelniczy Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *Tytuł wykonawczy był wystawiony w terminie. Od 21 grudnia 2021 r. płatnik realizował spłatę zadłużenia w formie układu ratalnego. Ponadto 16 października 2021 r. nastąpiło otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego. 10 listopada 2021 r. płatnik złożył wniosek o odroczenie terminu płatności za 11.2021 r. 19 listopada 2021 r. za okres od 06.2020 r. do 10.2021 r. 21 grudnia 2021 r. podpisaliśmy umowę o rozłożeniu należności na raty. 28 lutego 2022 r. płatnik złożył wniosek o zatwierdzenie układu*

w postępowaniu restrukturyzacyjnym przed Sądem Rejonowym w Gliwicach. 4 marca 2022 r. wysłaliśmy pismo informujące o zerwaniu umowy o rozłożeniu należności na raty. Następnie wystawiliśmy upomnienia przed egzekucyjne na należności, które nie są objęte postępowaniem restrukturyzacyjnym. Po odebraniu upomnień w terminie 21 dni wystawiliśmy tytuł wykonawczy.

(akta kontroli str. 850-856, 886, 889, 892-893)

W przypadku 14 na 30 tytułów wykonawczych, gdy naczelnik urzędu skarbowego prowadził już wobec dłużnika egzekucję (tzw. zbieg egzekucji), bądź gdy zaistniała konieczność zastosowania środków egzekucyjnych, do których Oddział nie posiadał uprawnień, kierowano stosowne wnioski do właściwych naczelników urzędów skarbowych.

W przypadku 14 na 30 poddanych badaniu tytułów wykonawczych Oddział wydał decyzje o przeniesieniu odpowiedzialności za zobowiązania z tytułu składek na osoby trzecie⁵⁰.

Konta dłużników, których tytuły wykonawcze poddano badaniu, za wyjątkiem przypadków opisanych poniżej, były odświeżane z częstotliwością wymaganą procedurami. W przypadku płatników:

- 1) ID 2012063, 37578751, 1990258, 101114110 – częstotliwość monitorowania kont ww. płatników została omówiona w pkt 2.1. niniejszego wystąpienia pokontrolnego;
- 2) ID 239574453 – konto z TW nie było obsługiwane z miesięczną częstotliwością we wrześniu 2020 r.;
- 3) ID 223163116 – konto z TW nie było obsługiwane z miesięczną częstotliwością w kwietniu 2020 r., od lipca do września i w listopadzie 2020 r., styczniu, marcu, grudniu 2021 r.;
- 4) ID 190094117 – konto z TW nie było obsługiwane z miesięczną częstotliwością w maju, czerwcu 2020 r., sierpniu i grudniu 2021 r.;
- 5) ID 37578773 – konto z TW nie było obsługiwane z miesięczną częstotliwością w czerwcu 2020 r., sierpniu i grudniu 2021 r.;
- 6) ID 218202376 – konto z TW nie było obsługiwane z miesięczną częstotliwością w marcu i maju 2020 r., lutym 2021 r.

Dyrektor Oddziału i Naczelnicy Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *W okresie pandemii brak aktualizacji konta spowodowany był realizacją zadań priorytetowych związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykryzysowej.*

(akta kontroli str. 608, 838, 846-847, 850-857)

- 7) ID 218202376 – konto z TW nie było obsługiwane z miesięczną częstotliwością w lutym, marcu, maju i listopadzie 2019 r. i grudniu 2022 r., o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości.*

(akta kontroli str. 608, 838, 847)

W zakresie monitorowania prowadzonych postępowań egzekucyjnych Dyrektor ZUS O/Zabrze i Naczelnik Wydziału RED wskazali m.in., że (...) *W prowadzonych postępowaniach egzekucyjnych pracownik co najmniej raz w kwartale monitoruje skuteczność zastosowanych środków egzekucyjnych, a jego działania są ukierunkowane na aktywne poszukiwanie składników majątkowych należących do zobowiązanego, z których istnieje większe prawdopodobieństwo zaspokojenia należności. Pracownicy wykorzystują udostępnione przez Zakład narzędzia służące*

⁵⁰ Na podstawie art. 108 § 1 w związku z art. 107 § 1 i § 2 oraz art. 116 ustawy Ordynacja Podatkowa.

do ustalania stanu majątkowego zobowiązanych: OGNIVO, INFO-DANE, CEPIK KSI w tym PI oraz BC, Internet m.in. OWG i KRS w zakresie aktualnych powizań osobowych i kapitałowych pomiędzy zobowiązanymi podmiotami. Pracownicy na bieżąco monitorują realizację zastosowanych środków egzekucyjnych w celu niedopuszczenia do sytuacji długotrwałego utrzymywania nieskutecznych zajęć, m.in. poprzez analizowanie księgowanych not egzekucyjnych przez wydział rozliczeń. Analiza ma na celu zweryfikowanie ewentualnej konieczności przekierowania działań egzekucyjnych na skuteczniejszy środek. (...) W celu zwiększenia efektywności prowadzonych postępowań, pracownicy wystawiają dalsze tytuły wykonawcze i kierują wnioski do Naczelników Urzędów Skarbowych o wdrażanie postępowań ze składników majątkowych, co do których Dyrektor Oddziału ZUS nie posiada uprawnień do dokonania zajęcia. (...) Dodatkowo komórka Koordynacji Usług Dochodowych prowadzi monitoring efektywności sankcji, terminowości przekazywania przez RED uprawomocnionych decyzji o orzeczeniu o odpowiedzialności osób trzecich i zakresie odpowiedzialności spadkobierców do RKS oraz podejmowania działań przez RKS po wydanych decyzjach w celu wyegzekwowania należności i monitoring dochodzenia należności w przypadku odmowy udzielenia ulgi lub rozwiązania umowy.

(akta kontroli str. 870, 873-875)

2.5. W okresie objętym kontrolą Oddział wydał 203 decyzje o umorzeniu należności na łączną kwotę 7 950,7 tys. zł.

(akta kontroli str. 192, 195, 199)

Szczegółowym badaniem objęto próbę pięciu postępowań⁵¹, w wyniku których w okresie objętym kontrolą umorzono należności z tytułu składek w łącznej wysokości 731,0 tys. zł, w tym na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych⁵² na łączną kwotę 450,0 tys. zł w związku z ich całkowitą nieściągalnością, na podstawie art. 28 ust. 3 pkt 5, 6 lub art. 28 ust. 3 pkt 1 ustawy o sus oraz przepisów ustawy z 9 listopada 2012 r. o umorzeniu należności powstałych z tytułu nieopłaconych składek przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność⁵³ na łączną kwotę 281,0 tys. zł.

W zbadanych przypadkach ZUS O/Zabrze podejmował działania w celu wyegzekwowania należności, tj. ustalał stan majątkowy wnioskodawców i podejmował działania egzekucyjne, o ile to było możliwe. W skontrolowanych przypadkach wyegzekwowanie należności było bezskuteczne z powodu braku majątku i braku środków na rachunkach bankowych. Wszystkich pięć decyzji o umorzeniu zostało podjętych na wnioski osób prowadzących działalność gospodarczą, które z powodów losowych (ciężka choroba) nie były w stanie jej uregulować, ponieważ zaprzestały działalności gospodarczej, nie posiadały majątku i nie było osób trzecich, na które spadałby obowiązek zaspokojenia roszczenia ZUS.

Po otrzymaniu wniosków o umorzenie należności, występowano do właściwych komórek o przekazanie informacji o stanie należności⁵⁴, prowadzonym postępowaniu egzekucyjnym⁵⁵ oraz składnikach majątkowych i zabezpieczeniach na majątku dłużnika⁵⁶.

⁵¹ Do badania przyjęto postępowania z największymi umorzeniami należności, w tym trzy dokonane na podstawie przepisów ustawy o sus oraz dwa na podstawie tzw. ustawy abolicyjnej.

⁵² Dz. U. z 2023 r. poz. 1230 ze zm., dalej: *ustawa o sus*.

⁵³ Dz. U. poz. 1551 (dalej: *ustawa abolicyjna*) – utraciła moc z dniem 15 stycznia 2015 r.

⁵⁴ Informacja o stanie należności z tytułu składek (ZUU-11).

⁵⁵ Informacja o prowadzonym postępowaniu egzekucyjnym (ZUU-2)

⁵⁶ Informacja o zabezpieczeniach na majątku dłużnika (ZUU-1).

W poddanych badaniu pięciu sprawach dotyczących umorzenia należności na podstawie przepisów ustawy o sus, ZUS O/Zabrze wydawał decyzje w sprawie umorzenia należności w związku z wystąpieniem standardów przewidzianych w załączniku nr 3 do Procedury 4.1, tj. Instrukcji odraczania terminu płatności składek, umarzania i rozkładania na raty należności z tytułu składek oraz kosztów egzekucyjnych.

W czterech na pięć wniosków o umorzenie były one rozpatrywane przez odrębną od ZUS O/Zabrze jednostkę organizacyjną, tj. przez Centrum umorzeń⁵⁷ oraz akceptowane przez uprawnione osoby, a następnie przekazywane do komórki ZUS O/Zabrze zajmującej się umorzeniami.

Dwa umorzenia należności, których podstawą była ustawa abolicyjna z 2012 r. (na 161,0 tys. zł oraz 120,0 tys. zł), dotyczyły składek za okres od 1 stycznia 1999 r. do 28 lutego 2009 r., co było zgodne z art. 1 ust. 1 ustawy abolicyjnej.

W jednym przypadku wniosek złożono 7 lutego 2013 r., a w drugim 14 października 2014 r. czyli odpowiednio jeden miesiąc oraz 21 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy abolicyjnej⁵⁸, co było zgodne z art. 1 ust. 4 ustawy abolicyjnej.

W obu przypadkach, poza zadłużeniem podlegającym umorzeniu, występowało zadłużenie niepodlegające umorzeniu, które w wyniku wywiązania się przez płatników z zawartych układów ratalnych⁵⁹ oraz uregulowania należności z tytułu składek niepodlegających umorzeniu – na dzień wydania decyzji o umorzeniu⁶⁰ nie występowało, co było zgodne z art. 1 ust. 11 i ust. 12 ustawy abolicyjnej.

W toku kontroli stwierdzono w badanej próbie, że we wszystkich trzech zbadanych przypadkach⁶¹, w których umorzenie należności nastąpiło w oparciu o przepis art. 28 ust. 3 lub 3a ustawy o sus przekroczone termin siedmiu dni roboczych na przekazanie wniosku wewnętrznego, liczony od daty upływu terminu na zapoznanie się z aktami sprawy/skompletowania akt sprawy, co było niezgodne z przepisem określonym w Procedurze 4.1 Obsługa ulg i umorzeń, Załącznik nr 3, pkt X ppkt 19⁶² oraz wcześniejszej⁶³.

Dyrektor Oddziału i Naczelnik Wydziału RED wyjaśnili, że: *Zadanie to realizują Wydziały Obsługi Umorzeń (OUM), wcześniej Centra Obsługi Umorzeń (CUM). W Oddziale obsługa wniosków o umorzenie kończy się kompletacją dokumentacji a dalsze czynności należą do kompetencji OUM dlatego nie mamy możliwości udzielenia odpowiedzi w tym zakresie.*

(akta kontroli str. 20, 264, 200-230, 264, 821, 823, 920, 923b, 927, 929b)

Jeden wniosek⁶⁴ został załatwiony z przekroczeniem terminu dwóch miesięcy od dnia wpływu, przy czym płatnik nie został poinformowany o nowym terminie załatwienia sprawy, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta sprawy str. 264, 676, 682-686)

Konta płatników, które poddano badaniu z wykazanym saldem WN oraz umową o rozłożenie należności z tytułu składek, za wyjątkiem przypadków opisanych poniżej były odświeżane z częstotliwością wymaganą procedurami. W przypadku płatników:

⁵⁷ Mieszczącym się w ZUS I Oddział w Łodzi.

⁵⁸ 15 stycznia 2013 r.

⁵⁹ Umowy o rozłożeniu na raty należności z tytułu składek niepodlegających umorzeniu z 2 czerwca 2014 r. i 12 marca 2015 r.

⁶⁰ Decyzje o umorzeniu należności objętych ustawą abolicyjną z 19 września 2019 r. i 17 czerwca 2022 r.

⁶¹ ID płatników: 789975, 786988, 210789734.

⁶² Zarządzenie Nr 21 Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 29 marca 2021 r. zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia Procedury do procesu 4.1 „Obsługa ulg i umorzeń”.

⁶³ Zarządzenie Nr 21 Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 28 marca 2018 r. zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia Procedury do procesu 4.1 „Obsługa ulg i umorzeń”.

⁶⁴ Wniosek z 14 października 2014 r. dot. płatnika ID 218889104.

- 1) ID 786988 – konto z saldem WN nie było obsługiwane z częstotliwością trzymiesięczną w okresach: czerwcem i wrześniem 2022 r., o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*;
- 2) ID 210789734 – konto z saldem WN nie było obsługiwane z częstotliwością trzymiesięczną w okresach: od listopada 2019 r. do sierpnia 2020 r., styczniu i grudniu 2021 r., marcu, lipcu i październiku 2022 r., o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*, przy czym w okresach od marca 2020 r. do sierpnia 2020 r. oraz styczniu i grudniu 2021 r. jak wyjaśnił Dyrektor Oddziału wraz z Naczelniczkami RKS 1 i RKS 2 brak aktualizacji konta wynikał z faktu *realizacji zadań priorytetowych związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykryzysowej*.
(akta kontroli str. 608, 838, 845-846, 850-857)

- 3) ID 17527942 – umowa nr 59/2014 z 2 czerwca 2014 roku konto płatnika nie było monitorowane z miesięczną częstotliwością w maju, czerwcu, listopadzie 2020 r., w lutym, kwietniu 2021 r.

Dyrektor Oddziału i Naczelnicy Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *W okresie pandemii brak aktualizacji konta spowodowany był realizacją zadań priorytetowych związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykryzysowej*.

Nadto powyższe konto nie zostało obsługiwane z miesięczną częstotliwością w marcu i lipcu 2019 r. oraz styczniu 2022 r., o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 264, 608, 713-727, 838-839, 847-848, 850-857)

2.6. W latach 2019-2022, Oddział sporządził 19 914 wniosków dotyczących odpisania przedawnionych należności na kwotę łączną 452 962,9 tys. zł (w tym z tytułu składek 206 905,1 tys. zł i z tytułu odsetek 246 057,8 tys. zł)⁶⁵. Przyczynami przedawnienia były:

- sporządzenie z urzędu dokumentów rozliczeniowych korygujących (także w związku z ustaleniem okresu podlegania) – 5 277 wniosków o przedawnienie, co stanowiło 26,5% wniosków o przedawnienie ogółem;
- umorzenie postępowania egzekucyjnego ze względu na bezskuteczność, przy jednoczesnym braku możliwości dalszego dochodzenia (brak składników majątkowych, brak możliwości przeniesienia odpowiedzialności na osoby trzecie lub na spadkobierców, zgon płatnika) – 4 484 wnioski o przedawnienie, co stanowiło 22,5% wniosków o przedawnienie ogółem;
- „kwota niedojrzała do egzekucji” – 4 320 wniosków o przedawnienie, co stanowiło 21,7% wniosków o przedawnienie ogółem;
- brak możliwości podjęcia działań zmierzających do wyegzekwowania należności (brak kontaktu z płatnikiem: wymeldowany, za granicą, brak możliwości doręczenia korespondencji) – 3 110 wniosków o przedawnienie, co stanowiło 15,6% wniosków o przedawnienie ogółem;
- sporządzenie z urzędu dokumentów rozliczeniowych pierwszorazowych (także w związku z ustaleniem okresu podlegania) – 841 wniosków o przedawnienie, co stanowiło 4,2% wniosków o przedawnienie ogółem;
- brak działań ZUS O/Zabrze – 744 wnioski o przedawnienie, co stanowiło 3,7% wniosków o przedawnienie ogółem;

⁶⁵ W tym 40 wniosków na łączną kwotę 4.436,3 tys. zł dotyczących przedawnień za okres do grudnia 1998 r. i 19.874 wnioski na kwotę łączną 448.526,5 tys. zł dotyczących przedawnień za okres od stycznia 1999 r.

- złożenie przez płatnika dokumentów korygujących za okresy przedawnione – 338 wniosków o przedawnienie, co stanowiło 1,7% wniosków o przedawnienie ogółem;
- bezpodstawnie prowadzone postępowanie egzekucyjne (na podstawie ZUS DRA bez pouczenia, niewłaściwe doręczenie) – 337 wniosków o przedawnienie, co stanowiło 1,7% wniosków o przedawnienie ogółem;
- inne powody (np. przedawnienie u dłużnika pierwotnego, niewystarczające środki na pokrycie należności po sprzedaży nieruchomości zabezpieczonej hipoteką) – 281 wniosków o przedawnienie, co stanowiło 1,4% wniosków o przedawnienie ogółem;
- sporządzenie dokumentów rozliczeniowych w wyniku kontroli korygujących (przez płatnika lub z urzędu) – 70 wniosków o przedawnienie, co stanowiło 0,4% wniosków o przedawnienie ogółem;
- upadłość/ likwidacja (w tym upadłość ogłoszona przed 1 stycznia 2003 r.) – 65 wniosków o przedawnienie, co stanowiło 0,3% wniosków o przedawnienie ogółem;
- złożenie przez płatnika dokumentów pierwszorazowych za okresy przedawnione – 35 wniosków o przedawnienie, co stanowiło 0,2% wniosków o przedawnienie ogółem;
- sporządzenie dokumentów rozliczeniowych w wyniku kontroli pierwszorazowych (przez płatnika lub z urzędu) – 11 wniosków o przedawnienie, co stanowiło 0,1% wniosków o przedawnienie ogółem;
- wyrok Trybunału Konstytucyjnego odnośnie do przedawnienia należności na dzień 13 listopada 2013 r., zabezpieczonych hipoteką w latach 1999-2002 – jeden wniosek o przedawnienie.

(akta kontroli str. 67, 85)

Oddział prowadził ewidencje zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności w każdym z kontrolowanych okresów (odrębnie dla każdego z dwóch Wydziałów Rozliczeń Kont Płatników Składek – RKS 1 i RKS 2), która zgodnie z załącznikiem nr 4 do Procedury 3.1 (rozdział IX pkt 6), zawierała m.in.: numer wniosku, dane płatnika składek, dane osoby sporządzającej wniosek, kwotę odpisanych należności, przyczynę przedawnienia należności.

Żadna z ewidencji prowadzonych dla Oddziału nie zawierała wymaganego Procedurą 3.1. adresu płatnika oraz nie miała uzupełnionej kolumny o nazwie (NIP, REGON, PESEL) o dane dotyczące numeru REGON, co zostało opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 75-84)

Badaniem objęto dokumentację pięciu płatników⁶⁶, którym na podstawie 16 wniosków odpisano przedawnione należności na kwotę 136 525,8 tys. zł (30,1% odpisów ogółem) i stwierdzono, że:

- przyczynami przedawnienia były: upadłość (dwa wnioski), na łączną kwotę 79 694,7 tys. zł, tj. 58,3%, umorzenie postępowania egzekucyjnego ze względu na jego bezskuteczność, przy jednoczesnym braku możliwości dalszego dochodzenia (cztery wnioski), na łączną kwotę 29 389,4 tys. zł, tj. 21,5%, przedawnienie należności dłużnika pierwotnego (trzy wnioski), na łączną kwotę 27 418,0 tys. zł, tj. 20,1%, sporządzenie z urzędu korygujących dokumentów rozliczeniowych (pięć wniosków), na kwotę 19,4 tys. zł, tj. 0,01%. W przypadku jednego wniosku przyczyną przedawnienia była kwota niedojrzała do egzekucji

⁶⁶ Do badania przyjęto sprawy pięciu płatników, wobec których w okresie objętym postępowaniem kontrolnym dokonano odpisów przedawnień na największe kwoty.

(51,33 zł), a jako przyczynę przedawnienia kwoty 4,2 tys. zł⁶⁷ wskazano brak działań ZUS.

Odnosnie do wniosku, w którym wskazano jako przyczynę przedawnienia brak działań ZUS Dyrektor Oddziału oraz Naczelniczki Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśniły, że: *We wniosku pomyłkowo została podana przyczyna „brak działań”. W związku z wyrejestrowaniem Spółki od 1 października 2012 r. a także umorzeniem, przez Naczelnika Urzędu Skarbowego 31 grudnia 2014 r. i 18 września 2017 r., postępowania egzekucyjnego z uwagi na bezskuteczność oraz zawartą w Postanowieniu informację, że spółka nie prowadzi działalności pod wskazanym adresem, we wniosku o odpisanie przedawnionych należności należało wskazać przyczynę: „brak możliwości podjęcia działań zmierzających do wyegzekwowania należności (brak kontaktu z płatnikiem: wymeldowany, za granicą, brak możliwości doręczenia korespondencji)” a nie „brak działań”.*

(akta kontroli str. 752, 754, 757, 759-766)

W związku z powyższym w jednym na 16 zbadanych wniosków stwierdzono błędnie wskazaną przyczynę przedawnienia, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*;

- podstawą prawną przedawnienia zbadanych należności był art. 24 ust. 4 ustawy o sus. Należności przedawniły się po 5 latach licząc od dnia wymagalności z uwzględnieniem prowadzonych postępowań egzekucyjnych, udzielonych ulg, postępowań upadłościowych, decyzji określających należności z tytułu składek, zabezpieczeń hipoteką lub zastawem, które powodowały zawieszenie bądź przerwanie biegu terminu przedawnienia;
- wszystkie wnioski zostały zaakceptowane zgodnie z kompetencjami określonymi w części II Załącznika nr 7 do Procedury 3.1. Obsługa konta płatnika, a następnie części XI Załącznika nr 4 do Procedury 3.1. Obsługa konta płatnika;
- przedawnione należności zostały odpisane w terminie do dwóch dni roboczych od daty zatwierdzenia wniosku, co było zgodne z przepisem ww. Procedury 3.1. Załącznik nr 3 pkt VII ppkt 11 i 12.

(akta kontroli str. 21, 86-181, 231-258, 259-263, 913, 916-917)

Konta płatników, które poddano badaniu z wykazanim saldem WN, których należności zostały przez ZUS O/Zabrze odpisane jako przedawnione, za wyjątkiem przypadków opisanych poniżej, były odświeżane z częstotliwością wymaganą procedurami. W przypadku płatników:

- 1) ID 1880663 – konto z saldem WN nie było obsługiwane z częstotliwością trzymiesięczną w okresach: maju, sierpniu, listopadzie 2019 r., o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Natomiast odnośnie maja, sierpnia, listopada 2020 r. oraz lutego i listopada 2021 r. Dyrektor Oddziału wraz z Naczelniczkami RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *brak aktualizacji konta wynikał z realizacji zaleceń wynikających z ww. wytycznych w zakresie priorytetyzacji zadań, a związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykrzysowej.*;
- 2) ID 1991426 – konto z saldem WN nie było obsługiwane z częstotliwością trzymiesięczną w okresach: grudniu 2019, od marca 2020 r. do stycznia 2021 r., lipcu i październiku 2021 r. oraz wrześniu i grudniu 2022 r. Dyrektor Oddziału wraz z Naczelniczkami RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *Płatnik wyrejestrowany z dniem 31 sierpnia 2014 r. W grudniu 2019 r. i w marcu 2020 r. konto wykazywało saldo 0,00 zł i nie było konieczności obsługi konta. W okresie od kwietnia 2020 r. do*

⁶⁷ 2.485,30 zł kwota główna i 1.754,00 zł odsetki.

stycznia 2021 r. konto nie było rozliczane z uwagi na realizację zadań priorytetowych związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykryzysowej. W lipcu i październiku 2021 r. konto wykazywało saldo 0,00 zł, nie było konieczności obsługi konta płatnika. We wrześniu i grudniu 2022 r. płatnik nie był obsługiwany z uwagi na trwające postępowanie wyjaśniające i korygowanie dokumentacji rozliczeniowej za okres od marca 2006 r. do lutego 2014 r. Konto było podjęte do obsługi, jednakże pracownik czekał z wykonaniem aktualizacji danych rozliczeniowych do zaksięgowania na koncie płatnika wszystkich sporządzonych korekt. Zgodnie z procedurą na kontach nieaktywnych z saldem zero obowiązuje standard częstotliwości jednorazowo, po wyrejestrowaniu konta, z zastrzeżeniem, że jeśli od daty wyrejestrowania minęły 3 lata – konto jest analizowane na wniosek zewnętrzny lub wewnętrzny albo jeśli systemowo zostały stwierdzone błędy w dokumentach rozliczeniowych za ostatnie 5 lat.;

- 3) ID 1989417 – konto z saldem WN nie było obsługiwane z częstotliwością trzymiesięczną w okresach: grudniu 2019 r., o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości* oraz od czerwca 2020 r. do czerwca 2021 r. Dyrektor Oddziału wraz z Naczelniczkami RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *W miesiącach od czerwca 2020 r. do czerwca 2021 r. brak aktualizacji konta wynikał z realizacji zaleceń wynikających z ww. wytycznych w zakresie priorytetyzacji zadań, a związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykryzysowej.*
- 4) ID 201547479 – konto z saldem WN nie było obsługiwane z częstotliwością trzymiesięczną w: maju, sierpniu 2020 r. Dyrektor Oddziału wraz z Naczelniczkami RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że: *W maju, sierpniu 2020 r. brak aktualizacji konta wynikał z realizacji zaleceń wynikających z ww. wytycznych w zakresie priorytetyzacji zadań, a związanych z opracowaniem wniosków składanych w ramach Tarczy Antykryzysowej.* Konto nie było obsługiwane z częstotliwością trzymiesięczną także w okresach luty i maj 2022 r., o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 608, 838, 844)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Konta 10 płatników na 32 zbadanych nie były odświeżane z należytą częstotliwością określoną w obowiązujących wewnętrznych procedurach. I tak:

- a) przegląd kont trzech z 12 płatników w czterech na 576 poddanych badaniu okresów składkowych odbywał się rzadziej niż wymagały tego obowiązujące procedury, co było niezgodne z postanowieniami Załącznika nr 3 do Procedury 3.1 Obsługa salda konta płatnika, rozdz. I pkt 4 ppkt 6).

Zgodnie z postanowieniami Załącznika nr 3 do Procedury 3.1 Obsługa salda konta płatnika, rozdz. I pkt 4 ppkt 6) Standard częstotliwości wskazywał, że w przypadku płatników z udzieloną ulgą należy podjąć konto do obsługi nie rzadziej niż raz na miesiąc, natomiast z saldem WN – nie rzadziej niż raz na trzy miesiące, z wyłączeniem kont z aktywnym tytułem wykonawczym, na które wpłynęły wpłaty.

W przypadku płatnika o numerze:

- ID 212368733 – konto z aktywnym układem ratalnym, które powinno być obsługiwane z miesięczną częstotliwością, nie zostało obsługiwane w listopadzie 2021 r.;
- ID 37578751 – konto z saldem WN, które powinno być obsługiwane z trzymiesięczną częstotliwością, nie zostało obsługiwane w lutym 2022 r.;

- ID 1990258 – konto z saldem WN, które powinno być obsługiwane z trzymiesięczną częstotliwością, nie zostało obsłużone w okresie: czerwiec i wrzesień 2022 r.

(akta kontroli str. 65-66, 842-843)

Jak wyjaśnili Naczelnicy Wydziałów RKS 1 i RKS 2, ww. konta we wskazanych okresach nie *były podjęte do obsługi przez niedopatrzenie pracownika*.

Powyższe potwierdził Dyrektor ZUS O/Zabrze.

(akta kontroli str. 837, 841, 894, 895)

- b) w przypadku jednego płatnika⁶⁸ na 10 zbadanych kontach z tytułem wykonawczym nie było obsługiwane z miesięczną częstotliwością w lutym, marcu, maju i listopadzie 2019 r. oraz grudniu 2022 r., co było niezgodne z przepisem Załącznika Nr 6 do Procedury 3.1 Obsługa salda konta płatnika pkt 1⁶⁹ oraz przepisem Załącznika Nr 3 do Procedury 3.1. Obsługa salda konta płatnika, rozdz. I. pkt 4 ppkt 7.

(akta kontroli str. 608, 838, 847, 910-911, 913-915)

Jak wyjaśnili Naczelnicy Wydziałów RKS 1 i RKS 2, *W lutym, marcu, maju i listopadzie 2019 r., grudniu 2022 r. konto płatnika nie było podjęte do obsługi przez niedopatrzenie pracownika*.

Powyższe potwierdził Dyrektor ZUS/O Zabrze.

(akta kontroli str. 838, 847)

- c) W przypadku dwóch płatników⁷⁰ na pięć zbadanych kontach z saldem WN nie było obsługiwane z trzymiesięczną częstotliwością odpowiednio w czerwcu i wrześniu 2022 r. oraz od listopada 2019 r. do lutego 2020 r. i w marcu, lipcu, październiku 2022 r. Natomiast w przypadku jednego płatnika⁷¹ konto z układem ratalnym nie było obsługiwane z miesięczną częstotliwością w okresach: marzec i lipiec 2019 r. oraz styczeń 2022 r. Powyższe było niezgodne z postanowieniami Załącznika Nr 6 do Procedury 3.1 Obsługa salda konta płatnika pkt 1⁷² oraz przepisem Załącznika Nr 3 do Procedury 3.1. Obsługa salda konta płatnika, rozdz. I. pkt 4 ppkt 5.

(akta kontroli str. 608, 910, 911, 913-915)

Jak wyjaśnili Naczelnicy Wydziałów RKS 1 i RKS 2, *konta płatnika nie były podjęte do obsługi przez niedopatrzenie pracownika*. Nadto w przypadku płatnika ID 17527942 zdaniem ww. osób, *Opóźnienie w monitorowaniu spłaty układu ratalnego nie spowodowało konieczności zerwania umowy ponieważ płatnik opłacał raty w terminie i pełnej wysokości*.

Powyższe potwierdził Dyrektor ZUS/O Zabrze.

(akta kontroli str. 838, 847, 930)

- d) konta trzech na pięciu płatników, które poddano badaniu z wykazanim saldem WN, których należności zostały przez ZUS O/Zabrze odpisane jako przedawnione nie były obsługiwane z częstotliwością trzymiesięczną, tj. w przypadku płatników:
- ID 1880663 – w maju, sierpniu, listopadzie 2019 r.;
 - ID 1989417 – w grudniu 2019 r.;

⁶⁸ ID płatnika 218202376

⁶⁹ Zarządzenie Nr 125 Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 29 grudnia 2017 r. zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia Procedury do procesu 3.1. Obsługa salda konta płatnika.

⁷⁰ ID płatnika 786988 i 210789734

⁷¹ ID płatnika 17527942.

⁷² Zarządzenie Nr 125 Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 29 grudnia 2017 r. zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia Procedury do procesu 3.1. Obsługa salda konta płatnika.

– ID 201547479 – lutym i maju 2022 r.,
co było niezgodne z postanowieniami Załącznika Nr 6 do Procedury 3.1 Obsługa salda konta płatnika pkt 1 oraz przepisem Załącznika Nr 3 do Procedury 3.1. Obsługa salda konta płatnika, rozdz. I. pkt 4 ppkt 5.

(akta kontroli str. 608, 910-911, 913-915)

Jak wyjaśnili Naczelnicy Wydziałów RKS 1 i RKS 2, konta płatników *nie* były *podjęte do obsługi przez niedopatrzenie pracownika*.

Powyższe potwierdził Dyrektor ZUS/O Zabrze.

(akta kontroli str. 838, 847, 894, 895)

2. Spośród 15 zbadanych w przypadku dwóch wniosków – z 19 i 20 marca 2019 r. – dotyczących jednego płatnika⁷³, błędnie wprowadzono do analizy ratingowej i analizy finansowej dane z bilansu i rachunku zysków i strat płatnika⁷⁴, np. wprowadzono następujące dane dotyczące kapitału własnego za lata 2016-2018: 26 100 454,4 zł; 34 975 186,82 zł i 34 504 346,28 zł, podczas gdy z przedłożonych bilansów wynikały inne dane określające ujemne wartości kapitału własnego, tj.: /-/31 049 454,60 zł; /-/34 975 186,82 zł i /-/34 504 346,28 zł.

Powyższe było działaniem nierzetelnym, skutkującym polepszeniem wskaźnika wyposażenia przedsiębiorstwa w kapitał własny za lata 2016-2018, tj. wyliczono 150,67%; 201,76% i 273,02% interpretując go, że *Majątek firmy jest w pełni finansowany kapitałem własnym co wskazuje na niskie ryzyko finansowe działalności firmy*. Tymczasem faktycznie ten wskaźnik kształtował się na poziomie /-/150,67%, /-/201,76% i /-/273,02% i wskazywał, że majątek jest finansowany kapitałem obcym i wiąże się to z dużym ryzykiem finansowym firmy. Błędne dane miały także wpływ na inne wskaźniki, np. wskaźnik zadłużenia długoterminowego.

(akta kontroli str. 575-590)

Jak wyjaśnił Naczelnik Wydziału RED, *Ustalenie kategorii ratingowej CCC w toku procedowania wniosków nie miało wpływu na prawidłowość merytoryczną podjętych rozstrzygnięć w zakresie udzielonych ulg, tj. wyrażenia zgody na rozłożenie zaległości na raty oraz odroczenie terminu płatności składek. Nie miało również wpływu ani na ilość udzielonych rat, ani na okres udzielonego odroczenia terminu płatności. Wprowadzenie kwot bez znaku minus przed liczbą spowodowane było przeoczeniem. Skorygowaliśmy kategorię ratingową płatnika i ustaliliśmy, że kategoria ratingowa płatnika wynosi CC, a nie, jak uprzednio ustalono CCC. Jednocześnie wyjaśniamy, że zgodnie z zapisami „Instrukcji odraczania terminu płatności składek, umarzania i rozkładania na raty należności z tytułu składek oraz kosztów egzekucyjnych”, stanowiącej załącznik nr 3 do Procedury 4.1 Obsługa ulg i umorzeń zarówno kategoria ratingowa CCC, jak i CC pozwalają na rozłożenie zadłużenia płatnika na 20 rat oraz odroczenie terminu płatności składki za marzec 2019 r. do 21 czerwca 2019 r.*

- *W przypadku wniosku o rozłożenie na raty złożonego przez płatnika 19 marca 2019 r. maksymalny okres spłaty przewidziany dla płatników z kategorią ratingową CCC, wynosił 72 miesiące. Dla płatników z ustaloną kategorią ratingową CC, maksymalny okres spłaty był dłuższy i mógł wynosić 96 miesięcy. Oddział wyraził zgodę na rozłożenie należności z tytułu składek na 20 rat. Okres ten nie*

⁷³ ID płatnika 41558389.

⁷⁴ Za rok 2016: zysk/strata netto, wprowadzono 11 590 229,04, powinno być /-/11 590 229,04 zł, zysk operacyjny, wprowadzono 10 384 300,04 zł, powinno być /-/10 384 300,04. Za rok 2017: zobowiązania ogółem, wprowadzono 39 857 681,74 zł, powinno być 52 310 156,26 zł. Za rok 2018: aktywa ogółem, wprowadzono 12 638 138,89 zł, powinno być 18 960 810,68 zł, zobowiązania ogółem wprowadzono 40 956 000,95 zł, powinno być 53 440 156,96.

przekroczył maksymalnej liczby rat na jakie mogło zostać rozłożone zadłużenie zgodnie z zasadami określonymi w Procedurze 4.1 Obsługa ulg i umorzeń.

- W przypadku wniosku o odroczenie terminu płatności składek złożonego przez płatnika 20 marca 2019 r. zmiana kategorii ratingowej z CCC na CC także nie miała wpływu na prawidłowość merytoryczną podjętego rozstrzygnięcia. Zarówno ustalony rating CCC i CC pozwalały odroczyć termin płatności maksymalnie do 6 miesięcy. Oddział wyraził zgodę na odroczenie terminu płatności na 2 miesiące i 5 dni. Okres odroczenia spłaty nie przekroczył maksymalnego okresu na jaki płatność mogła zostać odroczone zgodnie z zapisami Procedury 4.1 Obsługa ulg i umorzeń.

Powyższe potwierdził Dyrektor ZUS/O Zabrze.

(akta kontroli str. 826, 829-830)

Najwyższa Izba Kontroli zauważa, że wprowadzone błędnie wprowadzone dane do analizy finansowej i ratingowej w zbadanym przypadku nie miały negatywnego wpływu na podjęte decyzje z zakresu ulg, jednakże tego typu błędy powinny zostać wyeliminowane przed podjęciem decyzji w sprawie przyznania ulgi.

3. W jednym przypadku⁷⁵ na 15 zbadanych dokumentacji wniosków o rozłożenie na raty należności z tytułu składek z dnia 20 października 2020 r., został rozpatrzony przez ZUS O/Zabrze po 62 dniach, tj. z przekroczeniem o 2 dni terminu 60 dni od dnia wpływu wniosku dłużnika do Oddziału, co było niezgodne z postanowieniami Załącznika nr 3 do Procedury 4.1. Obsługa ulg i umorzeń, rozdział XII pkt 48 ppkt 2⁷⁶.

(akta kontroli str. 541-546, 728, 858-861, 920-922)

Jak wyjaśnił Naczelnik Wydziału RED, ww. wniosek został rozstrzygnięty w 62 dniu od wpływu z uwagi na zwiększony wpływ spraw dotyczących ulg w ramach Tarczy Antykryzysowej. W okresie od 11 marca do 20 października 2020 r. do naszego Oddziału wpłynęło łącznie 5279 wniosków o ulgę w ramach Tarczy Antykryzysowej, tzw. „wniosków koronawirus”, dotyczących rozłożenia na raty, odroczenia terminu oraz zmiany warunków zawartych ulg tj. odroczeń oraz układów ratałnych.

Powyższe potwierdził Dyrektor ZUS/O Zabrze.

(akta kontroli str. 826-827, 831)

4. Na 15 zbadanych wniosków o przyznanie ulgi w jednym przypadku⁷⁷ w trakcie rozpatrywania wniosku o rozłożenie na raty należności z tytułu składek⁷⁸, odbyło się spotkanie z przedstawicielami płatnika, jednakże nie uczestniczył w nim doradca ds. ulg i umorzeń. W spotkaniu, które odbyło się 7 czerwca 2022 r., uczestnikami z ramienia ZUS O/Zabrze byli: Dyrektor Oddziału, Zastępca Dyrektora ds. Dochodów oraz Naczelnik Wydziału Realizacji Dochodów (RED), jednakże nie był obecny doradca ds. ulg i umorzeń, co było niezgodne z postanowieniami Załącznika nr 9 do Procedury 4.1. Obsługa ulg i umorzeń, pkt 1 ppkt 2.⁷⁹, który wskazuje, że: *W spotkaniu klienta z kierownictwem TJO⁸⁰, którego tematem jest ulga w spłacie należności lub umorzenie należności,*

⁷⁵ ID płatnika 41558389

⁷⁶ Zarządzenie Nr 21 Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 28 marca 2018 r. zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia Procedury do procesu 4.1 „Obsługa ulg i umorzeń”.

⁷⁷ ID płatnika 212368733

⁷⁸ 31 maja 2022r wpływ wniosku drogą elektroniczną, 6 czerwca 2022 r. wpływ wniosku do kancelarii ZUS O/Zabrze, 7 czerwca 2022 r. spotkanie z przedstawicielami płatnika/wnioskodawcy.

⁷⁹ Zarządzenie Nr 21 Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 29 marca 2021 r. zmieniające zarządzenie w sprawie wprowadzenia Procedury do procesu 4.1 „Obsługa ulg i umorzeń”.

⁸⁰ Terenowej Jednostki Organizacyjnej – przypis kontrolera NIK.

obowiązkowo uczestniczy doradca ds. ulg i umorzeń. Notatkę ze spotkania sporządza doradca ds. ulg i umorzeń, a podpisują ją przedstawiciele Zakładu biorący udział w spotkaniu. Podpisaną notatkę należy dołączyć do dokumentacji sprawy, a jej skan zamieścić w OUU.

(akta kontroli str. 378, 747-751a, 832-836, 920, 923)

Naczelnik Wydziału RED wyjaśnił, że: Z prośbą o wyznaczenie terminu spotkania z Dyrekcją Oddziału wystąpił płatnik. Tematem umówionego wcześniej przez płatnika spotkania było omówienie trudnej sytuacji finansowej płatnika w związku z powstałym na koncie zadłużeniem oraz prezentacja przez płatnika założeń Planu Naprawczo - Rozwojowego (...), a nie możliwość udzielenia ulgi. Na spotkaniu nie omawiano warunków oraz możliwości stosowania ulg w spłacie należności, dlatego spotkanie nie wymagało obecności doradcy ds. ulg. W trakcie spotkania przedstawiciele płatnika podjęli temat ulgi, dlatego po zakończeniu spotkania Naczelnik Wydziału RED wraz z przedstawicielami płatnika udał się na stanowisko doradcy ds. ulg i umorzeń, który udzielił informacji dotyczących ewentualnej ulgi na podstawie złożonego (...) 31 maja 2022 r. wniosku.

Powyższe potwierdził Dyrektor ZUS/O Zabrze.

(akta kontroli str. 826, 830)

Najwyższa Izba Kontroli zaznacza, że zgodnie z obowiązującymi wewnętrznymi procedurami ZUS (postanowienia ww. Procedury 4.1.) w spotkaniu z płatnikiem w dniu 7 czerwca 2022 r. powinien być uczestniczyć doradca ds. ulg i umorzeń. Należy zauważyć, że w notatce ze spotkania, która została sporządzona przez Naczelnika Wydziału RED⁸¹ jako cel spotkania wskazano *Zadłużenie płatnika, omówienie aktualnej sytuacji finansowej (...) oraz możliwości i planu spłaty należności Zakładu z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne*. Ponadto w treści notatki zamieszczono m.in. zapis: *W dalszej kolejności omówione zostały możliwości ulg w spłacie należności Zakładu. Zwrócono uwagę na konieczność opłacania składek bieżących oraz omówiono zasady dotyczące zmian warunków udzielonych ulg*. W związku z powyższym NIK nie zgadza się ze stanowiskiem przedstawicieli ZUS O/Zabrze, że: *Na spotkaniu nie omawiano warunków oraz możliwości stosowania ulg w spłacie należności, dlatego spotkanie nie wymagało obecności doradcy ds. ulg*. NIK podkreśla, że funkcjonujące w ZUS wewnętrzne procedury jednoznacznie określają obowiązki pracowników ZUS w przedmiotowym zakresie.

5. Jeden⁸² na 30 zbadanych tytułów wykonawczych (tytuł wykonawczy nr TW1480019008183) został wystawiony 20 sierpnia 2019 r., tj. po 39 dniach od uprawomocnienia się decyzji, które miało miejsce 12 lipca 2019 r., co było niezgodne z postanowieniami Załącznika nr 3 do Procedury 4.2. Przymusowe dochodzenie należności rozdz. IV pkt 4. ppkt 2.

Naczelnicy Wydziałów RKS 1 i RKS 2 wyjaśnili, że wystawienie tytułu wykonawczego z opóźnieniem dziewięciu dni od uprawomocnienia się decyzji nastąpiło z uwagi na niedopatrzenie pracownika.

Powyższe potwierdził Dyrektor ZUS O/Zabrze

(akta kontroli str. 887, 888, 892, 924-926)

6. Jeden⁸³ spośród pięciu zbadanych wniosków dotyczących umorzenia należności z tytułu składek został załatwiony w 15 dniu po upływie terminu dwóch miesięcy

⁸¹ Notatkę taką powinien sporządzić doradca ds. ulg i umorzeń (przepis Załącznik nr 9 Zadania realizowane przez doradców i analityków ds. ulg i umorzeń do Procedury 4.1. rozdz. I pkt 2).

⁸² ID płatnika 190094114.

⁸³ Wniosek z 14 października 2014 r. dot. płatnika ID 218889104.

od dnia jego wpływu, co było niezgodne z przepisem art. 35 § 3 KPA, przy czym Oddział nie poinformował płatnika o nowym terminie załatwienia sprawy, co było niezgodne z przepisem art. 36 § 1 KPA.

(akta kontroli str. 264, 676, 682-686)

Jak wyjaśnił Naczelnik Wydziału RED, *Do końca 2022 r. do naszego Oddziału wpłynęło łącznie 5 491 wniosków o umorzenie na podstawie tzw. ustawy abolicyjnej, z czego 4 631 wniosków tj. prawie 84% wpłynęło do 15 stycznia 2015 r. Realizacja zadań związanych z obsługą wniosków o umorzenia odbywała się w zakresie posiadanych etatów, przy jednoczesnej realizacji zadań bieżących. W przedmiotowej sprawie po otrzymaniu informacji o saldzie należności 15 grudnia 2014 r. przygotowaliśmy zawiadomienie o możliwości zapoznania się z zebranymi dowodami i materiałami, które następnego dnia wysłaliśmy do płatnika. Potwierdzenie odbioru powyższego zawiadomienia wpłynęło do Zakładu 29 grudnia 2014 r. 30 grudnia 2014 r. wydaliśmy decyzję określającą warunki umorzenia nr RED-WA/784/2014. Płatnik brał czynny udział w postępowaniu administracyjnym, na bieżąco był informowany o przebiegu postępowania, warunkach umorzenia należności, czego dowodem jest wystąpienie 22 grudnia 2014 r. przez płatnika z pismem dotyczącym wyliczenia kwot niepodlegających umorzeniu. Niepoinformowanie płatnika o nowym terminie załatwienia sprawy spowodowane było niedopatrzaniem. Z uwagi na stały kontakt telefoniczny z płatnikiem poinformowaliśmy płatnika telefonicznie także o nowym terminie załatwienia wniosku, niemniej jednak przeoczyliśmy formalne, pisemne powiadomienie płatnika na co wpływ miał również natłok zadań oraz duża ilość rozpatrywanych wniosków abolicyjnych. Jednocześnie informujemy, że przekroczenie terminu załatwienia wniosku nie miało wpływu na merytoryczną prawidłowość rozstrzygnięcia.*

Powyższe potwierdził Dyrektor ZUS/O Zabrze.

(akta kontroli str. 264, 676, 682-686, 821, 823-824)

7. Ewidencje zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności prowadzonych dla Oddziału (odrębnie dla każdego z dwóch Wydziałów Rozliczeń Kont Płatników Składek – RKS 1 i RKS 2) za lata 2020-2022 nie zawierała, wymaganego przepisem pkt IX ppkt 6 Załącznika Nr 4 do Procedury 3.1. Instrukcja ustalania i odpisywania należności, adresu płatnika oraz nie miała uzupełnionej kolumny o nazwie (NIP, REGON, PESEL) o numer REGON.

(akta kontroli str. 75-84)

Jak wyjaśnili Naczelnicy Wydziałów RKS 1 i RKS 2, *Zgodnie z Procedurą 3.1 w rejestrze wniosków o odpisanie należności przedawnionych powinny się znaleźć dane płatnika. Ponieważ do identyfikacji płatnika wystarczy jego nazwa/imię i nazwisko oraz NIP/PESEL nie dodaliśmy kolumny „adres”, która jest daną zmienną. Jednakże od 1 sierpnia dodaliśmy kolumnę w rejestrze i uzupełniamy na bieżąco dane w zakresie adresu płatnika.*

Ponadto w zakresie braku Regonu w kolumnie o nazwie „Identyfikator płatnika NIP REGON PESEL” uprzejmie informujemy, że do identyfikacji płatnika wystarczy jego nazwa lub imię i nazwisko oraz NIP/PESEL. W dniu 29 sierpnia rozpoczęliśmy proces zgłoszenia zmiany do Procedury do procesu 3.1 Obsługa salda konta płatnika w zakresie zapisu dotyczącego ewidencji zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności.

Powyższe potwierdził Dyrektor ZUS/O Zabrze.

(akta kontroli str. 752, 755, 758, 933-935)

8. W jednym przypadku⁸⁴ na 16 (tj. 6,3%) zbadanych wniosków o odpisanie przedawnionej należności na kwotę 4,3 tys. zł Oddział błędnie wskazał, że odpowiedzialnym za przedawnienie należności był ZUS O/Zabrze, a przyczyną brak działań, podczas gdy faktyczną przyczyną przedawnienia był brak możliwości podjęcia działań zmierzających do wyegzekwowania należności (brak kontaktu z płatnikiem: wymeldowany, za granicą, brak możliwości doręczenia korespondencji). Błędnie wskazana przyczyna przedawnienia należności wskazuje na nierzetelne działanie Oddziału w tym zakresie.

Jak wyjaśnili Naczelnicy Wydziałów RKS 1 i RKS 2, w przedmiotowym wniosku pomyłkowo została podana przyczyna „brak działań” zamiast faktycznej przyczyny. *Płatnik składek 1 października 2012 r. wyrejestrował działalność. Ponadto z analizy prowadzonego na koncie płatnika postępowania egzekucyjnego wynika, że z uwagi na bezskuteczność egzekucji postępowanie zostało umorzone 31 grudnia 2014 r. oraz 18 września 2017 r.*

Powyższe potwierdził Dyrektor ZUS/O Zabrze.

(akta kontroli str. 148-157, 231-232, 752, 754, 757, 759-766)

OCENA CZĄSTKOWA

Oddział nie odświeżał kont 10 z 32 poddanych badaniu płatników z należytą częstotliwością, co było niezgodne z Procedurą obsługi procesu 3.1. Obsługa salda konta płatnika. W badanym okresie weryfikując konta płatnika Oddział stosował się do przepisów Procedury 3.1. Na 576 poddanych badaniu miesięcy, w 547 przypadkach (95,0%) analizowano saldo i rozliczenie na kontach płatników, zgodnie z wytycznymi Procedury 3.1., a w odniesieniu do czterech przypadków (0,7%) przegląd konta płatnika odbywał się z rzadszą częstotliwością niż wymagana Procedurą do procesu 3.1. Natomiast w 25 przypadkach (4,3%) konta nie zostały obsłużone zgodnie z ww. procedurą z uwagi na nałożone na Oddział dodatkowe zadania w związku z pandemią COVID-19. W przypadku dwóch płatników na dziewięciu zbadanych, konto z aktywnym układem ratalnym nie zostało obsłużone z częstotliwością miesięczną. W przypadku siedmiu płatników na 22 zbadanych konto z saldem WN nie było obsługiwane z trzymiesięczną częstotliwością. W przypadku jednego płatnika na 10 zbadanych, konto płatnika z tytułem wykonawczym nie było obsługiwane z miesięczną częstotliwością. Powyższe było niezgodne z Procedurą obsługi procesu 3.1. Obsługa salda konta płatnika.

W siedmiu na 15 zbadanych wniosków o udzielenie ulg, tj. w 46,7% decyzję o przyznaniu ulgi podejmował kontrolowany Oddział, w pozostałych przypadkach decyzja nie należała do kompetencji ZUS O/Zabrze. Udzielanie ulg w spłacie należności w zbadanych 15 przypadkach odbywało się zgodnie z obowiązującą Procedurą w zakresie Obsługi ulg i umorzeń. Niemniej jednak stwierdzono w tym zakresie nieprawidłowości, tj. w przypadku dwóch wniosków błędy w dokonanej analizie finansowej, które jednakże pozostawały bez negatywnego wpływu na rozstrzygnięcie w zakresie udzielonej ulgi; w jednym przypadku wniosek o przyznanie ulgi został rozpatrzony z dwudniowym opóźnieniem; w jednym przypadku w spotkaniu klienta z kierownictwem Oddziału, którego tematem była ulga nie uczestniczył doradca ds. ulg i umorzeń. Poddane badaniu wnioski wewnętrzne w sprawie udzielenia ulg były prawidłowo sporządzone, zgodnie z obowiązującymi wzorami i zawierały wymagane elementy.

Oddział stosował różnorodne środki egzekucyjne, od niezwłocznego zajęcia rachunków bankowych, zajęć wierzytelności, po wyjawianie majątku dłużnika oraz dokonywanie na tym majątku zabezpieczeń. W jednym przypadku na 30 zbadanych

⁸⁴ ID płatnika: 201547479, wniosek z 13 marca 2019 r. (numer sprawy: 1483/2019).

tytułów wykonawczych stwierdzono, że został on wystawiony z dziewięciodniowym opóźnieniem.

W czterech na pięć skontrolowanych wniosków o umorzenie zostały one rozpatrzone przez odrębną od ZUS O/Zabrze jednostkę organizacyjną – Centrum umorzeń. W ZUS O/Zabrze po otrzymaniu zbadanych pięciu wniosków o umorzenie należności, występowało do właściwych komórek o przekazanie informacji o stanie należności, prowadzonym postępowaniu egzekucyjnym oraz składnikach majątkowych i zabezpieczeniach na majątku dłużnika. W przypadku dwóch wniosków w związku z ustawą abolicyjną, zostały one złożone w ustawowym terminie. W obu przypadkach, u płatników poza zadłużeniem podlegającym umorzeniu występowało zadłużenie niepodlegające umorzeniu, które w wyniku wywiązania się przez nich z zawartych układów ratalnych oraz uregulowania należności z tytułu składek niepodlegających umorzeniu, na dzień wydania decyzji o umorzeniu nie występowało. Jeden spośród pięciu zbadanych wniosków dotyczących umorzenia należności z tytułu składek został załatwiony w 15 dniu po upływie terminu dwóch miesięcy od dnia jego wpływu, co było niezgodne z przepisem art. 35 § 3 KPA, a dodatkowo Oddział nie poinformował płatnika o nowym terminie załatwienia sprawy, co było niezgodne z przepisem art. 36 § 1 KPA.

Oddział prowadził ewidencje zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności w każdym z kontrolowanych okresów, które jednak nie zawierały wszystkich danych wymaganych na podstawie załącznika nr 4 do Procedury 3.1 (rozdział IX pkt 6), tj. adresu płatnika, jednak ewidencję uzupełniono w trakcie kontroli Ewidencja nie miała także uzupełnionej kolumny o nazwie (NIP, REGON, PESEL) o dane dotyczące numeru REGON i w tym zakresie Oddział wystąpił o zmianę postanowień w Procedurze 3.1 Obsługa salda konta płatnika.

W kwestii odpisywania przedawnionych należności w przypadku jednego wniosku jako przyczynę przedawnienia błędnie wskazano brak działań ZUS, zamiast braku kontaktu z płatnikiem.

IV. Uwagi

Uwagi W związku ze stwierdzoną nieprawidłowością, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, zwraca uwagę na obowiązek uczestnictwa doradcy ds. ulg i umorzeń na spotkaniach kierownictwa Oddziału z klientami, których tematem jest ulga w spłacie należności lub umorzenie należności.

W związku z dodaniem do ewidencji zatwierdzonych wniosków o odpisanie przedawnionych należności brakującej kolumny z adresem oraz podjęciem działań przez Oddział w celu dochowania standardu częstotliwości, rzetelnego sporządzania analiz finansowych i ratingowych płatników, wskazywania faktycznej przyczyny przedawnienia należności w sporządzanych wnioskach o odpisanie przedawnionych należności oraz zmian w Procedurze 3.1 Najwyższa Izba Kontroli odstępuje od formułowania uwag i wniosków w tym zakresie.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się

do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 28 września 2023 r.

Kontroler
Nina Poloczek
Specjalista kontroli państwowej

/-/

Zmian w Wystąpieniu pokontrolnym
dokonał:

Mariusz Marquardt
p.o. Dyrektor
Delegatury NIK
w Katowicach